

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Gintaras Kalinauskas

**INSTITUTE OF PARLIAMENTARY CONTROL OF THE EXECUTIVE POWER (THE
GOVERNMENT): CONCEPTION, MODELS AND IMPLEMENTATION PROBLEMS**

Summary of Doctoral Dissertation

Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2010

The Doctoral Dissertation was written from 2000 till 2010 at Mykolas Romeris University.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council at Mykolas Romeris University:

Chairman of the Council:

Prof. Dr. Gediminas Mesonis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Prof. Dr. Egidijus Jarašiūnas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Dainius Žalimas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Daiva Petrylaitė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Saulius Katuoka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on May 7, 2010 at 10:00 AM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on April 7, 2010.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities st. 20 and Valakupių st. 5, Vilnius, Lithuania; V. Putvinskio st. 70, Kaunas, Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Gintaras Kalinauskas

**VYKDOMOSIOS VALDŽIOS (VYRIAUSYBĖS) PARLAMENTINĖS
KONTROLĖS INSTITUTAS: SAMPRATA, MODELIAI, ĮGYVENDINIMO
PROBLEMOS**

Daktaro disertacijos santrauka

Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2010

Disertacija rengta 2000-2010 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Gediminas Mesonis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. dr. Egidijus Jarašiūnas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Dainius Žalimas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Daiva Petrylaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Saulius Katuoka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2010 m. gegužės 7 d. 10 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2010 m. balandžio 7 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas) bibliotekose.

**Institute of Parliamentary Control of the Executive Power (the Government):
Conception, Models and Implementation Problems**

Summary

Relevance of the topic. Implementation of democracy and separation of power principle naturally presupposes the existence of the Parliament as the legislative power and a body executing parliamentary control. The institute of parliamentary control is an indispensable component of a democratic order as the activity of the executive power (the Government) should be based on legal methods and established activity forms. Implementing the function of parliamentary control, the principle of separation of power is actually materialized. The institute of parliamentary control is dual: on one hand it is necessary to prevent the executive power from any abuse and “destruction” of democratic institutes, on the other hand, implementation of parliamentary control should not interfere with the efficient activity of the executive power precondition direct government or supervision of the executive power. The institute of parliamentary control of Western European states, as an essential part of the constitutional organization of a democratic state, was universally consolidated in constitutions of the Second World War and has been coherently developed since then. After the Lithuanian parliamentary practice was terminated in 1940, its implementation started again only on March 11, 1990 when the Independence was regained and the Constitution of the Republic of Lithuania as of October 25, 1992 establishing the institute of parliamentary control was adopted.

No scientific research could be found in Lithuania (except for scientific articles of E.Šileikis) analyzing the institute of parliamentary control and its implementation constitutionally. Although at the same time it should be noted that disquisition of the institute of parliamentary control in the jurisprudence of the Constitutional Court has been “accelerated”. It could be unambiguously stated that democracy consolidation in Lithuania is directly reliant on both implementation of parliamentary control and its reality.

Consolidation of the executive power, decrease of the Parliament competence delegating a part of its to the international or municipal level have resulted in changes of the institute of parliamentary control. At present, possibilities of parliamentary control implementation in Lithuania are restricted due to separation of the executive power, lack of parliamentary experience and gaps in legal regulation.

The doctoral dissertation formulates a **scientific problem** - does the parliamentary control implementation model consolidated in the Constitution of the Republic of Lithuania characteristic to the parliamentary system of government and legal regulation established in law and the Statute of

the Seimas ensure a sufficient, permanent and efficient control over the executive power (the Government)?

The aim of the doctoral dissertation is to analyze and assess the institute of parliamentary control as the institute of constitutional law.

The objectives of the doctoral dissertation:

- 1) to study theoretical and historical prerequisites for the rise of parliamentary control institute;
- 2) to define parliamentary control and reveal methodological background for parliamentary control;
- 3) to determine forms and instruments of parliamentary control and to provide parliamentary control implementation models;
- 4) to analyze implementation and efficiency of the parliamentary control model abroad and in Lithuania;

The object of the doctoral dissertation is the constitutional institute of parliamentary control of the executive power (the Government), its concept, and parliamentary control implementation models.

Statements to be defended in the doctoral dissertation.

1) parliamentary control - indispensable component of the implementation of the principle of division of powers implementation that guarantee the balance between the legislative executive powers and their ongoing supervision;

2) parliamentary control implementation models depend on the state government form and the form of liability of the Government to the Parliament and (or) the President (monarch, State Head);

3) there exist three parliamentary control implementation models: a model typical to the parliamentary government system, and models characteristic to the composite government system and presidential government system;

4) the Constitution of the Republic of Lithuania and jurisprudence of the Constitutional Court establish constitutional background consolidating the parliamentary control implementation model specific to the parliamentary government system;

5) the parliamentary control implementation model existing in the Republic of Lithuania operates permanently, however:

5.1. legal sufficient preconditions to control the Government and ensure cooperation between the Seimas and the Government have not been created;

5.2. lack of well-established practice in parliamentary control implementation does not allow constitutional customs to be formed that would regulate an efficient implementation of parliamentary control together with the positive norms and guarantee cooperation.

Novelty and importance of the doctoral dissertation. Novelty of the doctoral dissertation reveals in two new aspects: 1) for the first time it systematically studies the institute of parliamentary control as a part of the constitutional law forming a sub-branch of the parliamentary law;

2) the doctoral dissertation provides the evaluation of the Lithuanian model of parliamentary control and its implementation based on the analysis of such models in Great Britain, Germany, the United States of America and France.

The research results enable to assess the place of the institute of parliamentary control in the system of implementation of state powers and display limits of this institute, as well as constitutional problems that become relevant in the parliamentary democracy.

The analysis that involves studying and comparison of operating parliamentary control models given in the doctoral dissertation allows disclosing their advantages and disadvantages, form and subject proposals regarding improvement of the parliamentary control model operating in Lithuania. Results are relevant in studying disciplines of Lithuanian Constitutional Law and Comparative Constitutional Law; provisions set out in the dissertation have served as a foundation for a special program familiarizing students with the institute of parliamentary control and models of its implementation abroad and in Lithuania.

The research results and subjected proposals may be used by the legislator in the parliamentary practice implementing parliamentary control and improving legal (constitutional) regulation of this activity.

Research review. The beginnings of the institute of parliamentary control are examined through their relation to consolidation of the parliament institution and principle of separation of power in constitutions.

The consolidation of the parliamentary institution in XVII-XVIII centuries was the key factor for the formation and establishment of parliamentary control. It was mostly influenced by the English parliamentary institution, its evolution and development of the political thought in England and France. One of the most important originators of the parliamentary control theory is J.Locke who separated the legislative power from the executive one and defined their functions placing the legislative power as the most superior and predominating one, emphasizing the necessity and inevitability of a supervisory competence. Another famous founder the separation of power of principle Ch.L.Montesquieu, distinguishing three state powers, prioritized the legislative power in some way as this was the only institution passing laws, represented by the nation and capable to control implementation of laws. J. Locke's priority was given to the legislative power and competence attributed to the Parliament in order to consolidate its supremacy. Ch.L.Montesquieu singled out the imperative of cooperation and coordination between the legislative and executive powers.

While analyzing the content of the principle of the state separation of power, concepts and models of parliamentary control, representatives of the contemporary doctrine of parliamentary control reveal the content of control relations between the Parliament and the Government and study parliamentary control as activity of the Parliament supervising the executive branch and influencing its decisions and cooperation vouchsafing. Such scientists of the United States of America and Great Britain as J.W. Davis, D. Ringquist (the former Chairman of the Supreme Court of the USA, L. Fisher, T. Taylor, J. Burnham, H. Barnett, W. Wilson, M.J.C. Vile, I. Jennings, J. Alder, I. Loveland, and A. Carroll should be singled out. The representatives of the German and Austrian doctrine K. Beyme, C. Boetticher, W. Steffani, H. Schneider, W. Zeh, and K. Hesse divide the implementation of the institute of parliamentary control into political (authorizing) and legal forms. Significant work in studies of this institute has been done by scientists of Middle and Eastern Europe (here L. Garlicki, R. Balicki, B. Banaszak, R. M. Małajny, S. Avakjan (С. Авакьян), A. V. Baglaj (А. В. Баглай), D. A. Kerimov (А. Д. Керимов), V. V. Maklakov (В. В. Маклаков), A. A. Mišin (А. А. Мишин), B. A. Strašun (Б. А. Страшун), E. V. Kovriakov (Е. В. Коврякова), and V. E. Čirkin (В. Е. Чиркин) could be distinguished. Thoughts and theoretic ideas of Polish constitutionalists a very close to the German theory of parliamentary control.

The institute of parliamentary control is inseparable from the Parliament institution implementing the legislative power. Dealing with this institute, it should be taken into account that the Parliament is a political institution, and this have a direct impact on the practice of the implementation of its functions, as well as on the model of the parliamentary control implementation. Beyond question, this institute has also been analyzed in the context of politology, political sociology and other sciences (J. Alder, I. Loveland, A. Carroll).

The theory of American authors (Th. Jefferson, J. Madison, A. Hamilton, J. Jay, Federalists Papers) has been comprehensively analyzed on the grounds of which not only the model of the USA powers consolidated the separation of power but also the system of “checks and balances” with certain instruments: presidential veto, impeachment and parliamentary control of the administration.

Lithuanian scientists have also studies the content of this institute and aspects of its expression in the constitutional system. These issues were contextualized by lawyers of interwar Lithuania P. Leonas, M. Romeris, and contemporary scientists such as T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, G. Mesonis, A. Pumputis, V. Sinkevičius, E. Šileikis, and A. Vaišvila. However, it should be acknowledged that the study of the function of parliamentary control in works of the said scientists is fragmentary and viewed in the context of other problems of the constitutional law.

Modern Lithuanian scientists of the constitutional law most often investigate single aspects of the institute of parliamentary control, therefore in this work it is sought to analyze parliamentary control, its links to other institutes of the parliamentary law and the principle of

separation of power in a complex manner. Besides the concept of parliamentary control in Lithuania, E. Šileikis studies the activity of the Seimas of the Republic of Lithuania and parliamentary investigations. T. Birmontienė considers the institute of State control as an independent form of parliamentary control, i.e. she states that other institutions are also involved in parliamentary control directly. Whereas E. Šileikis, when defining parliamentary control and subjects, names members of the Seimas, committees and commissions of the Seimas only.

The doctoral dissertation endeavors not only to cover the content of the parliamentary control doctrine but also to traverse the practice of parliamentary control according to the given parliamentary control models of foreign countries and the Republic of Lithuania.

The methodology. The dissertation is based on methods of legal research and general scientific methods; both theoretical-methodological and particular instrumental methods of legal and political reality research were applied. Research is not possible without the comparative or historical method and such research methods typical to social sciences as content, systematic analysis methods. Topicality and objectives of the research encourage applying other special theoretical and empirical methods.

The major research method of legal documents, i.e. analysis of the Constitution of the Republic of Lithuania and acts of the Constitutional Court, the Statute of the Seimas, laws and resolutions of the Seimas, was applied to explore the institute of parliamentary control. To reveal the essence of the study in a comprehensive, complex and impartial manner, the following qualitative and quantitative methods of scientific studies were applied:

Analytic and comparative methods. Comparative method is one of the most commonly used in analysis of legal phenomena. This method makes familiarization with the system (model) of parliamentary control that has existed and operated in different periods, as well as in various countries, possible. Comparative scientific research lets determine the fundamental features of phenomena, identify the research subject distinguishing substantive features according to concepts of law from the whole. In addition, the comparative-historical method was in the study in order to evaluate historical experience and understand historical link and causality of events. Aside from identification of facts, the comparative-historical method allows their comparison. When the comparative and analytic methods are used, various theoretical concepts of parliamentary control are grouped; their advantages are highlighted and conceptions of parliamentary control are critically assessed.

For the purpose to discover the historical evolution and development peculiarities of the institute of parliamentary control **the historical** method is used. Still, the theoretical analysis of this institute does not educe this specific institute of the constitutional law comprehensively as parliamentary control is not only a theoretical abstraction but also a practical activity of the Parliament, relationship with institutions of the executive power, therefore the analysis of the

theoretical method must be accompanied with the content analysis of material relations of the executive power (the Government). The historical method must be one of the key methods of such analysis since during the formation of the parliamentary control model a direct impact of the ideas of the sovereignty of the Nation and the principle of separation of power as felt, which led to creation of the parliamentary institution as an independent legislative power and supervising the executive power (the Government).

Linguistic method is used to define the content and meaning of legal norms (constitutions) based on their verbal expression. Texts of studied documents are analyzed according to grammar, syntax and other language rules.

Systematic analysis method provides a possibility to study an object unfolding its place in the system of the legal reality and perceive interaction of various elements of this system. This method is commonly used to determine the place of parliamentary control among components of the separation of power principle through the analysis of correlation of particular institutes of the constitutional law. Moreover, this method enables using different abstraction levels: turn from a particular empiricism to generalized laws or abstractions, and from theory to empiricism. Hereby empiricism preconditions a comprehensive disclose of the parliamentary control model in the context of the legal system, which supplements the entire research since solely the content analysis of law norms, i.e. the formal expression of the constitutional law, is not able to reveal material legal relations that may differ from the formal expression.

Other methods. While making choices between key definitions (the Parliament, the Government, the executive power etc.) used in this dissertation as relevant research tools, the linguistic-teleological, integral-systematic methods, also methods of statistic data processing.

The induction-deduction method were employed to analyze general theory conceptions, empiric data of the legal practice, to make generalizations and conclusions regarding the role of parliamentary control, its functions and peculiarities implementing the state power.

The results of the research and the structure of the doctoral dissertation. The dissertation includes the introduction, methodology and research reviews, four chapters of the body, conclusions and recommendations, the summary in English, the list of references, list of articles published on the dissertation subject and enclosures to the doctoral dissertation.

The first part of the doctoral dissertation „The principle of separation of power as the prerequisite for the institute of parliamentary control“ analyses the influence of the Nation’s sovereignty doctrine and the principle of separation of power on the development of the institute of parliamentary control. The beginnings of the institute of the parliamentary control are studied associating them with the consolidation of the parliamentary institution and the principle of separation of power in constitutions.

The initial analysis of the principle of separation of power justified the subordination of the executive power to the legislative one. Prerequisites of parliamentary control are originated from the precedence of the legislative power (*The Doctrine of Parliamentary Supremacy*) was based on this afterwards) as all other powers are dependent on the legislative power; the legislative power is supreme since it is formed from the Nation directly and its control competence belongs to it as to the institution representing the Nation and the Nation's sovereignty.

Having systematically developed the implementation of the principle of separation of power, the right of the Parliament to carry out parliamentary control as the right of the legislative power to investigate if its established Law is properly implemented was consolidated underlining that solely this power is able to do this efficiently and in this sense only it may be superior among other powers without let or hindrance to the executive power in the implementation of its functions. After the Nation had been recognized as the power source (Marsilius, later Ž. Ž. Russo), there appeared theoretical preconditions for the power legitimation and an independent legislative power, as the Nation's representative, on practical purpose to restrict the power of the monarchy. Namely on the grounds of these theories the independent legislative power emerges in political and philosophical works that is capable to control and limit the power of the monarchy. The establishment of the institute of parliamentary control was based on the theories of implementation of the principle of state power separation and the Nation's sovereignty.

Chapter one of *the second part of the doctoral dissertation* „Problem of variety in definitions specific features of parliamentary control and supervision“ and chapter two „Content dimensions of the parliamentary control definition: *sensu stricto* and *sensu largo*“ analyses the definitions **control and supervision** used in legal literature to describe a control activity. The theory of the Administrative Law singles out that the term „control“ does not cover taking decisions on a change of activity of a controlled institution (element), therefore the term „supervision“ is often discerned. Supervision is defined as including the term „control“ and enabling giving mandatory orders to controlled persons or institutions concerning their activity taking actions that result in any change of the current situation. When defining control, the theory of the Administrative Law emphasizes subordination in particular, subordinations links between the control subject and control object. However, in the Constitutional Law, the execution of parliamentary control is not directly influenced by subordination or subordinations links.

It should be concluded that the control definition based on the competence of the Administrative Law does not reflect all objectives and requirements raised to this institute by the Constitutional Law. It implies that the ratio of the terms „control“ and „supervision“ in the Constitutional Law, particularly speaking about the control competence of the Parliament, are equal. In the Administrative Law, control relations are formed between separate institutions of the executive power (the Government and a ministry, a ministry and an institution under the ministry)

i.e. in the ordinary level, whereas parliamentary control not only deals with different requirements but also control relations appear between different power branches (legislative and executive). Assessing the institute of parliamentary control in the Constitutional Law, it is amplified that the institute is implemented in the supreme level of state institutions. The Parliament and the Government (or the President) function in this level. The other level includes commissions and committees of the Parliament, agencies and enterprises of the executive power that do not immediately participate in the constitutional system of the implementation the principle of separation of power.

It could be concluded that separation of the terms of parliamentary control and supervision in the Constitutional Law is not significant and it is relevant to emphasize their content and expression forms instead of the variety of terms or scope of their usage.

Analyzing the principle of separation of power and the institute of parliamentary control it becomes evident that their interaction stands out through the cohesion of the legislative and executive powers. Preeminently, the activity of the executive power (the Government, in particular) is an object of parliamentary control as this is conditioned by the principle of separation of power and the substance of constitutional relationship between the legislative and executive powers depends on this principle. The implementation of the principle of separation of power has direct links to the relationship between those powers, thus the constitutional substance of relationship between these powers is most relevant. Considering that the goal of the institute of parliamentary control is to control and ensure a continuous and legal implementation of the state power, it could be concluded any activity (the public management) may be **an object of parliamentary control**, which is not restricted by the Constitution, otherwise in case of other restrictions of the Nation's representatives to carry out control, there would appear a field not controlled by the Parliament, and besides the Parliament, from the point of view of the Constitution, no other institution would be capable for this. The major object of parliamentary control is primarily the activity of the Government, the President, i.e. the supreme institutions of the executive power. It allows the conclusion that any institution operating in the country, established or granted statutory powers, using funds of the State Budget may become an object of parliamentary control, and in special cases, private legal and natural persons may become such object under the order set out by laws, without prejudice to and providing safeguard of the fundamental constitutional rights and freedoms.

Analyzing subjects in the doctrine of parliamentary control, some scientists (H. Zieba-Zalucka, E. V. Kovriakova, T. Birmontienė) indicate that besides the Parliament this activity is performed by institutions it founds (special institutions for financial control, ombudsman institutions). However in this case it should be acknowledged that control powers of the Parliament are not only based of the realization of the principle of separation of power but have direct relations to the implementation of the Nation's sovereignty. It is presumed that the function of parliamentary

control cannot be delegated to other institutions since the principle of the Nation's representation and the principle of separation of power may be violated this way. The supreme state power is separated among the legislative power (the Parliament), the executive power (the President or the Monarch) and (or) the Government (the Cabinet). Parliamentary control may be carried out exceptionally by the Parliament, as the institution representing the Nation. Control, performed by other special institutions founded by the Parliament (not internal Parliament formations), may be realized as control of special institutions established by the Parliament. The institutions established by the Parliament, intended to solve special issues and provide information and assessments to the Parliament, are the following: the National Audit Office, Ombudsmen, Control Chamber or institutions auditing the Budget performance). Such kind of control may be called indirect (derivative). To sum up, it is presumed that **the whole Parliament or its political majority, its Members, the opposition, groups of Members, to be precise, political structural formations of the Parliament, can be subjects of parliamentary control.**

Section Two of Chapter Two of the second part of the dissertation "Problematicity of interaction of parliamentary control forms and instruments" studies the division of the institute of parliamentary control into smaller components. Some scientists (S. A. Avakjan, V. Baglaj, V. V. Maklakov,) characterize **means of parliamentary control** only (the Government resignation, formation of investigation commissions etc). T. Birmontienė, dividing the institute of parliamentary control, distinguishes various forms (methods) of parliamentary control. E.Šileikis, Boetticher, W. Steffan, H. Schneider, W. Zeh, K.Hesse separates the institute of parliamentary control into smaller elements and name them **control instruments**.

This part deals with approaches of the scientists and notices that the parts of the institute of parliamentary control and its elements are defined in different ways: **both as means and as methods or forms**. Secondly, it is spotlighted that the attribution of certain means of parliamentary control or its instruments to parliamentary control has not been established yet. Moreover, conceptions of parliamentary control determine that not all instruments of parliamentary control are implemented under equal conditions. **In the dissertation, defining the institute of parliamentary control and separating it into smaller components, they are indicated as instruments of parliamentary control** that are methods of a particular control activity it a formal expression, used by the Parliament or its formations carrying out the function of parliamentary control.

Thus, the approach of those scientists who not only define and name certain instruments but also place them in some system, setting separate parliamentary **control forms** (separate trends of parliamentary control activity), seems to be more correct.

It is stated that separate instruments of parliamentary controls may be combined into forms of parliamentary control. **The form of parliamentary control** in the constitutional level (in

the Constitution and acts of institutions of constitutional control) is consolidated methods of parliamentary control with the political or legal formalized (in parliamentary regulations) expression of instruments of parliamentary control. It is concluded that control carried out by the Parliament can have two forms: one can be performed by the majority of the Parliament politically approving the Government and its activity or taking decisions upon termination of the Government (in the political sense, authorizing); the other form, besides the Parliament, is performed by its committees or commissions, the opposition of members of the Parliament in the legal (information) sense, collecting information and documents related to the activity of the Government, decisions taken and ensuring a day-to-day cooperation between the legislative and executive powers.

Considering objectives of the application of parliamentary control instruments, conceptions of parliamentary control, instruments of parliamentary control either enables supervision of the activity of the executive power (the Government) and collect information about it or persuade, govern and apply political sanctions, if necessary. This way, there are formed two separate groups of parliamentary control instruments that are used in different “planes” and based on different principles. **These are political and legal forms of parliamentary control.** Political form are directly connected to the parliamentary responsibility of the executive power (the Government); legal form is related to implementation of acts adopted by the Parliament and the legitimacy principle ensuring cooperation and is a direct link between the legislative and executive powers in the implementation of the principle of separation of power. The outline of the political parliamentary control is the Government program, long-term state strategy and, naturally, the political program of the party. The legal form of parliamentary control has a clear standard *a priori* – the Constitution and laws. It should be noted that these two forms parliamentary control may supplement each other (except for the cases when the Government is not formed in the Parliament or there is no an institute of the Government) as possibilities and spectrum of the political control are wider but the legal form of control may implement the political one in the sense of the legitimacy.

Section Three of Chapter Two of the second part of the doctoral dissertation “Principle of responsibility of the Government to the Parliament – the basis of the political form of parliamentary control: parliamentary control implementation models” states that the main criterion of separation of the institute of parliamentary control into the political and legal forms is the political responsibility of the Government to the Parliament.

The way of the Government formation is relevant to parliamentary control, i.e. if the parliamentary responsibility to the Parliament exists as the Parliament, which does not form the Government, cannot cause political consequences to the Government, i.e. has no possibilities to carry out the political parliamentary control. Given implementation of the parliamentary control forms and state government forms, to be precise, given the establishment of the order of the parliamentary responsibility of the Government or the Government formation, three models of

parliamentary control implementation could be underlined. The model types of the parliamentary control implementation are determined by two factors: existing forms of parliamentary control, namely, if a parliamentary responsibility of the Government exists; and if another political form of responsibility of the Government (to the President or the Monarch) exists.

Where the Parliament forms the Government and there exists the parliamentary political responsibility of the Government (the legal form of parliamentary control exists in all forms of the state government), a specific model of parliamentary control (its implementation) appears. Peculiarities of this model – formation of the Government and its resignation – depend on the Parliament only. This model includes two forms of parliamentary control (in practice, these are Parliamentary Republics and Parliamentary Monarchy). This **model of parliamentary control is characteristic to the parliamentary system of government**. In the other case, the Government is not formed in the Parliament, the political parliamentary responsibility of the Government does not exist or there is no an institute of the Government, and, obviously, no political forms of parliamentary control of the Government exist as well. Here control relationships are made between the Parliament and the President (the Monarch), and this **model of the parliamentary control implementation is typical to the presidential system of government**. In the third case, the parliamentary responsibility of the Government prevails. This means that both political and legal forms of parliamentary control are applied, however, besides the parliamentary responsibility of the Government, there exists the other political responsibility of the Government, i.e. responsibility to the President (or the Monarch). The Government formation and term of office depends not only on the Parliament, political sanctions may applied not only by the Parliament. This is **a model of parliamentary control typical to the mixed system of government**. Control relationships in this model are created among three elements – the Parliament, the Government and the President (the Monarch).

The third part of the doctoral dissertation “Contemporary models of parliamentary control implementation in the context of the Comparative Constitutional Law“ analyses models of parliamentary control implementation in the countries of the old democracy. Together with the institute of parliamentary control, the parliamentary practice is also studies, as well as “typical” models in the democratic countries and peculiarities of implementation of these models. Models of parliamentary control were first established in Great Britain (Parliamentary Monarchy), the United States of America (hereinafter the USA) (Presidential Republic), France (semi-Presidential Republic), and Germany (Parliamentary Republic). The activity (practice) of state institutions of these countries, sources of the Constitutional Law and theoretical ideas of scientists have greatly influenced the process of analysis of parliamentary control forms and development of models of parliamentary control of other countries and application of instruments of parliamentary control.

Chapter One of the third part of the doctoral dissertation “Parliamentary control model characteristic to the parliamentary form of government. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Federal Republic of Germany” studies the states where the model of parliamentary control typical to the parliamentary form of government operates.

The control model of the Parliament of Great Britain was created in a practical way establishing and verifying control forms and instruments existing in practice and choosing the best variations and comprehensively developing the doctrine (for almost 10 centuries)

While studying subjects of parliamentary control, it should be mentioned that the supreme control is performed by the Parliament of Great Britain, namely the House of Commons (in the political sense) as in point of fact the supreme legislation power belongs to them. The Cabinet is politically liable to the House of Commons only, moreover, there must be a stipulation regarding the scope (object) of control. The British Parliament does not perform the complete control of the administration activity since the Parliament is not obligated to control the whole executive power, except for the Cabinet that is politically responsible to the House of Commons. In Great Britain, parliamentary commissions and individual Members of Parliament only may be the subjects of parliamentary control; here the institutionalized opposition - *Her Majesty's Official Opposition* - should also be necessarily distinguished.

The legal status of the committees differs from the legal status of committees in the states of the continental law tradition. Yet, the role of committees in parliamentary control has been constantly consolidated in Great Britain in recent years, although it should be stressed that it is related not to the political control of the Cabinet but to the supervision of the administration of the executive power.

Firstly, the casting vote belongs to the Prime Minister not only in the Government or Cabinet but also in the House of Commons where he is the leader of the Parliament majority (the party). Secondly, the Prime Minister holds in his hands *de facto* all most relevant royal privileges of the monarch: designation and withdrawal of ministers, appointment of other positions, dissolution of the House of Commons and the right of legislation initiative (although such right belongs to the monarch according to the concept of the parliament, “King in Parliament” – in fact the Cabinet prepares and brings up bills). The patronage system in the state administrative apparatus makes the Prime Minister’s position exclusive, many members of the party appointed to high-level offices become “blind supporters of the Government”. All available measures enable the Prime Minister to execute his power in the sense of “*divide et imper*”. Here, some specification is required – the Prime Minister is the key figure of the constitutional power in Great Britain - “the sun”, surrounded by all other state institutions, including the Parliament that controls the Cabinet.

Instruments of the political parliamentary control existing *de jure* in the model of parliamentary control of Great Britain are not applied *de facto*. Yet, the political responsibility of the

Cabinet to the House of Commons prevails and underlies the political form of parliamentary control. The monarch does not participate in executing control over the Cabinet. The model of parliamentary control characteristic to the parliamentary system of government operates in Great Britain. The major subject carrying out parliamentary control, however, is an opposition. The latter, asking questions, receives information and publicly criticizes the Cabinet's policy.

The British constitutional system of checks and balances functions permanently although instruments of the political form of parliamentary control are rarely applied as parliamentary control is carried out inside the Parliament between Members of Commons supporting the Cabinet (the Parliament majority) and the opposition (the Parliament minority), the subjects that do not directly participate in the system of checks and balances. The British state structure turned round from the predominance of the executive power under the rule of the Monarch to the predominance of the executive power under the government of the Prime minister.

The German model of parliamentary control is peculiar due to the fact that the mighty Parliament is counterbalanced by the Chancellor with wide powers. The Bundesrat does not directly represent the Nation as it represents Land governments and this implies more the nature of the executive power, therefore the Bundesrat does not participate in the model of parliamentary control *de facto*. The President is involved only in the appointment of the Federal chancellor but, both *de jure* and *de facto*, his powers are minimal. Moreover, the Federal Chancellor is politically responsible exceptionally to the Bundestag. Peculiarities of the political form of parliamentary control are as follow: only having received overall majority in the vote of no confidence and having appointed a new Chancellor, the President is obligated to depose the current Chancellor and to appoint the new one immediately.

In Great Britain and Germany, there has been established an analogous implementation model of parliamentary control. Governmental authorities of both Great Britain and Germany bear a direct political responsibility to their Parliaments. In this model, namely, parliamentary control is implemented with the participation of the head of the Government with wide powers and the Parliament.

The German model of parliamentary control includes both forms of parliamentary control - political and legal. The Bundestag and the Federal Chancellor are equal partners, at the very outside a dispute arising between them may be settled in the way of new election to the Bundestag. Same as the Prime Minister of Great Britain, the Federal Chancellor must have the confidence of the Parliament (in the first case - of the House of Commons, in the second case - of the Bundestag). Both in Germany and in Great Britain, the Chancellor and the Prime Minister is a representative (the leader) of the political majority of the Parliament holding the majority in the Bundestag or the House of Common executing parliamentary control. Eventually, the parliamentary control implementation model in Great Britain, like in Germany, is typical to the parliamentary system of government.

Chapter Two of the third part of the doctoral dissertation “Model of parliamentary control implementation typical to the presidential system of government” analyses the model of the USA governments where aside from the consolidation of separation of power there was the system of “checks and balances” with certain instruments, such as the presidential veto, impeachment and parliamentary control of the administration. However, the model of parliamentary control in the USA differs from the traditional European model at least because the Government was not formed in the Congress.

The system of powers and the implementation system of the principle of separation of power operating in the USA correspond to the model of parliamentary control typical to the presidential system of government when the Constitution does not establish the political responsibility of the Government to the Parliament. In addition, the President does not bear any political accountability to the Congress. Notwithstanding, the system of checks and balances enabled here obligates to compete those implementing the power and cooperate the Congress and the President. Through the doctrine of the Supreme Court, this competition and cooperation has been under a constant supervision in order to prevent any authority from going beyond their commissions. In the USA, there operates a standard model of parliamentary control implementation typical to the presidential system of government, control carried out by the Congress is based on instruments of the legal form of parliamentary control that guarantee a regular cooperation between the President and the Congress.

It shall be concluded that investigations of the Congress and executive privilege (refuse to provide information concerning national safety, foreign affairs) comprise instruments of parliamentary control that through the system of checks and balances increase possibilities to maintain balance of two powers – the Congress and the President.

Chapter Three of the third part of the doctoral dissertation “Model of parliamentary control implementation typical to the mixed system of government” deals with the analysis of the experience of France and its model of parliamentary control. The French model of parliamentary control consolidates the political responsibility of the Government to the National Assembly. Following Article 50 of the Constitution of France, the rejection of the Government's program or a general policy statement, as well as a motion of no confidence, shall mean that the Prime Minister must tender the resignation of the Government to the President. However, the President may pronounce the dissolution of the National Assembly practically at any time (Article 12 of the Constitution of France). The given situation substantially changes positions of the legislative and executive (the Government) powers in the model of parliamentary control of the Fifth Republic. Besides the Parliament and the Government, the President also participates in the model of parliamentary control directly. The Government is accountable and politically responsible to both the Parliament and the President.

Instruments of the legal form of parliamentary control are most actively employed by the National Assembly and Senate to safeguard the receipt of information and ongoing cooperation between the Parliament and the Government with the participation of the President. The French model of parliamentary control implementation is characteristic to the mixed system of government as the President of the Republic also participates in the formation of the Government and holds independent constitutional powers in solving the question of the political responsibility of the Government.

The forth part of the dissertation “Implementation model of parliamentary control of the Republic of Lithuania and its place in the system of state government” explores the implementation model of parliamentary control of the Government of the Republic of Lithuania. It analyses not only the Doctrine of the Constitutional but also the parliamentary practice and theoretical and practical problems.

The implementation of the control function of the Seimas is directly related to the constitutional principles of the responsible government, separation of power, State under the rule of law and democracy. The control function exercised by the Seimas preconditions the implementation of striving for an open, just, and harmonious civil society announced in the preamble of the Constitution. Absence of the control function of the Seimas or its non-performance would result in unstable ruling over the state, managing public affairs, and it would also breach personal rights and freedoms, legitimate interests and expectations and other values established, safeguarded and protected by the Constitution.

Many committees of the Seimas, exercising parliamentary control, confine themselves only to consideration of reports of institutions accountable to the Seimas. Parliamentary control performed by the Seimas’ committees has been impermanent. To improve legal norms regulating parliamentary control exercised by the Seimas’ committees, it is necessary to highlight the scope of control relations, set out legal possibilities for committees not only to receive information but also in some cases to give imperative orders.

To sum up, it should be stated that the parliamentary practice of the Seimas to carry out parliamentary control is often exercised through impermanent investigation commissions. The right to initiate an impermanent investigation commission belongs to the Seimas and its internal formations, though the establishment of these commissions is not always grounded from the point of view of the Constitution. Moreover, the parliamentary practice shows that legal regulation is insufficient in those cases when parliamentary investigations are permanent or they consider the same objectives raised in the criminal proceeding that duplicates the pretrial investigation.

Inaction of the legislator in order to minutely and systematically regulate provision of information to the impermanent investigation commissions of the Seimas precondition various

indeterminations, and even conflict situations, and does not facilitate a proper provision of respective information to impermanent investigation commissions of the Seimas, also interferes with a proper implementation of the function of parliamentary control.

Despite the fact that the President participates in the formation of the Government, he may not express no confidence in the Prime Minister or a minister, and especially in the Government. Article 96 of the Constitution reveals the position of the President in the system of checks and balances of government ensuring the dominance of the Seimas. It is acknowledged that the Lithuanian system of government in Lithuania is a classical parliamentary republic, and the Government is responsible to the Seimas only that is a sole executor of the political parliamentary control of activities of the Government, the Prime Minister and ministers.

The Government program is viewed as a legal instrument setting out guidelines of the State activities for a certain period. Along with this, its significance as of a legal form preconditioning acts of institutions that form the Government and ensuring interaction of these institutions must be observed.

The annual report of the Government and State Budget could be considered as relevant objects of parliamentary control of the activities of the Government. The valid edition of Article 207 of the Statute of the Seimas stipulating that the Seimas shall not be obligated to adopt one or another resolution regarding the annual report of the Government is faulty. The annual report of the Government is an integral part of the Government program approved by the Seimas. Starting from the approval of the Government program, the Government is empowered to act. The goal of the provision of the annual report is to determine how the Government program is implemented. From the point of view of theory, the report on the Government activities forms the foundation for the parliamentary responsibility as it is a part of the Government program upon the approval of which by the Seimas the Government starts its activities. Therefore, the current wordings beg the question regarding their compliance with Article 96 (1) of the Constitution establishing that the Government of the Republic of Lithuania shall be jointly and severally responsible to the Seimas for the general activities of the Government under the principle of the State under rule of law and separation of power.

The model of the political parliamentary control prevails in the Lithuanian model of parliamentary control as the Government is formed by the Seimas and is responsible to the Seimas. The Constitution stipulates instruments of the political parliamentary control enabling to express no confidence in both the Government and the Prime Minister and ministers. This allows the conclusion that the model of parliamentary control operating in Lithuania is typical to the parliamentary system of government. However, as the parliamentary practice shows, these instruments are rarely applied (as in Great Britain and Germany), especially when a clear majority is formed in the Seimas. In the

light that the application of these tolls depends on the majority of the Seimas, *de facto* they are not applied to the Government formed by the same majority of the Seimas.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

1. The constitutional institute of parliamentary control is organic to the principle of sovereignty of the Nation and the conception of separation of power. This presupposes the Nation's control over the constituted powers. Thus, the doctrines of J.Locke and Ch.L.Montesquieu and later doctrines of separation of power form the conceptual foundation for the contemporary institute of parliamentary control.

2. Parliamentary control is assessed not only as an actually functioning institute of the Constitutional Law but also as a constitutional phenomenon existing in the parliamentary system of a democratic state. Also it should be stated that **the function of parliamentary control** derives immediately from the Constitution and may not be delegated to other powers as this may breach imperatives of the principle of the representation of the Nation and separation of power. Consolidation of instruments of parliamentary control and procedures of their implementation is an exclusive field of the legal regulation of the legislative power. The whole of constitutional principles and norms presupposes that exercising parliamentary control is not only the right of the legislative power but also its constitutional duty.

3. Considering doctrinal definitions of the institute of parliamentary control and functions of parliamentary control, two terms of parliamentary control may be singled out. **Parliamentary control in the narrow sense** – the whole of constitutional instruments applied by single Members of Parliament, their groups or the entire Parliament (the majority) both *in pleno*, and not during the sessions in order to collect information about activities of the executive power, observe and supervise its activities. **Parliamentary control in the wide sense** – the whole of constitutional instruments applied by the political majority of the Parliament enabling, having assessed the Government activities, to directly or indirectly influence activities of the executive power (the Government), and in case of a negative assessment - to apply political constitutional sanctions.

4. The variety of parliamentary control instruments and the nature of their application determine two forms of the institute of parliamentary control: political (authorizing) and legal. **Parliamentary control forms** – the methods of parliamentary control established in the constitutional level with the political or legal (formalized) expression of instruments of parliamentary control. The political control is immediately related to the responsibility of the executive power (the Government) to the Parliament, and the legal control – with the

implementation of acts passed by the Parliament and establishment of the legitimacy principle. The legal form of parliamentary control may be exercised by any internal formation of the Parliament, single Members of Parliament, and their groups, and only the majority of the Parliament expressing political confidence (no confidence) in the Government shall be empowered to perform the political form of parliamentary control with political sanctions.

5. Considering the content (political or legal impact) of the political and legal forms of parliamentary control and bearing in mind the form of government, the following **models of parliamentary control** may be distinguished:

1) the model typical to the parliamentary system of government when the Government is formed in the parliament and the parliamentary responsibility of the Government to the Parliament prevails;

2) the model typical to the mixed system of government when the Government is formed in the Parliament but the Government is responsible to the President (the Monarch, the State Head) and the Parliament, and political sanctions are possible only by the Parliament and (or) the State Head;

3) the model typical to the presidential system of government when the Government is not formed in the Parliament or the Government is responsible to the President (the State Head) only, and the Parliament is not empowered to apply constitutional political sanctions.

6. The Comparative Constitutional Law acknowledges that parliamentary control in democratic constitutional systems is a universal phenomenon but the legal definition and implementation practice of this phenomenon are influenced by democratic traditions of the historical evolution of states and respective societies, political, social and legal needs of state organization and functioning. In this context, several characteristic groups of countries and their constitutional systems should be noted:

6.1. The model of parliamentary control in Great Britain, as in the Federal Republic of Germany, is typical to the parliamentary system of government. In case the House of Commons express n confidence in Cabinet, the latter must resign or the monarch is obligated to dissolve the House of Commons. The Federal Chancellor is responsible to the Bundestag only. The expiry of powers of the Federal Government is related to political confidence in the Chancellor. Both the Monarch in Great Britain and the President of the Federal Republic of Germany participate only in appointment of the Government leaders, though *de jure*, and *de facto* the powers of the Monarch and the President are minimal.

The major object of the parliamentary control are actions of th Cabinet, or the Prime Minister to be precise; the Prime Minister is not only a representative of the executive power but also a member of the House of Commons leading the party that has the majority in the House of

Commons, as the Federal Chancellor of Germany is not only the key representative of the executive power but also the leader of political activities.

The principle of political responsibility of the Government and its leader presupposes that the State power may be implemented and laws may be passed only in case of a constant cooperation. Furthermore, the object and subject in relations of parliamentary control are as if identified till the majority of the House of Commons or Bundestag express confidence in the Prime Minister of the Chancellor.

6.2. Founders of the Constitution of the United States of America distributed functions of government and established the system of checks and balances in order to implement the power balance, thus the essence the principle of separation of power is not delegation of institutions but control, cooperation and balance among them for the constitutional principle of equal and workable government is not violated. The US model of parliamentary control is typical to the presidential system of government as the President is the only representative of the executive power participating in the constitutional system of checks and balances, and the Government is not formed in the Congress. The control competence of the Congress has been based as implied power derived from the principle of separation of power by the Constitutional Court that obligated to maintain *status quo* as no powers shall either dominate or control one another.

The Congress holds constitutional powers enabling immediate collection of information, receipt of documents to regulate key state issues and consider consumption of the State budget. Although the official constitutional doctrine does not recognize the political parliamentary control, the Congress is empowered to control the activity of the President (administration) as the principle of separation of power and the mechanism of checks and balances obligate the Congress and the President to create conditions for an immediate cooperation of the Congress, its committees, the US President and administration institutions. Limitless possibilities of the Congress to exercise control and receive all and any information and documents are restricted by the executive privilege. The Congress may be refused the information related to the key activities of the executive power, the President and department heads when this concerns the foreign policy or national defense issues.

6.3. The French model of parliamentary control of the Fifth Republic was established by the Constitution of 1958. The National Assembly implements the political form of parliamentary control. Following Article 50 of the Constitution of France, the rejection of the Government's program or a general policy statement, as well as a motion of no confidence, shall mean that the Prime Minister must tender the resignation of the Government to the President. However, the President may pronounce the dissolution of the National Assembly practically at any time (Article 12 of the Constitution of France). The given situation substantially changes positions of the legislative and executive (the Government) powers in the model of parliamentary control of the Fifth Republic.

7. The model of parliamentary control in the contemporary constitutional system of Lithuania has been influenced by:

a) comparative analysis of institutes of the Constitutional Law and parliamentary control practice;

b) Parliamentarism culture influenced by the democratic foundations of the Lithuanian Constitution as of August 1, 1922, in the wide sense – objective and subjective factors of the parliamentary democracy;

d) legal norms nurtured by the Supreme Council - Reconstituent Seimas and subsequent Seimas of the Republic of Lithuania defined respectively and formed by the experience of parliamentary control that played a significant role not only in setting out particular tolls of parliamentary control in the Statute of the Seimas but also in establishing legal preconditions for their content interpretations.

d) the official constitutional doctrine formed in the constitutional jurisprudence , i.e. cases heard in the Constitutional Court and Court acts adopted therein.

Under the constitutional nature, the Seimas of the Republic of Lithuania is the sole subject of parliamentary control (Articles 5, 55, and 61 and Article 67 (9) of the Constitution). Parliamentary control exercised by the Seimas, same as in other democratic parliamentary systems, is of the constitutional level (Article 61 and Article 67 (9) of the Constitution). Consolidation of tolls of parliamentary control and their implementation procedure must be established by the Seimas. Parliamentary control is not only the right of the Seimas but also its constitutional duty.

8. Considering the performed scientific analyses it could be generally stated that the Republic of Lithuania has taken over legal grounds in the development of the model of parliamentary control typical to the parliamentary system of government, however some apparent problems have become relevant:

8.1. The Constitution does not safeguard the constitutional balance that guarantees a constant cooperation between the Seimas and the Government in the Government formation;

8.2. The statute of the Seimas does not contain a coordinated implementation of different instruments of parliamentary control and does not establish a permanent supervision of these instruments;

8.3. The Seimas committees have no legal conditions and possibilities to constantly and efficiently carry out parliamentary supervision of institutions of the executive power and control how laws passed by the Seimas are implemented as the existing institutional organization of parliamentary control in the Republic of Lithuania has not determined yet the status of permanent committees and commissions of the Seimas, as well the status of impermanent investigation commissions and their correlation, and the existing legal regulation stipulating that a permanent

committee of the Seimas may perform functions of an impermanent investigation commission should be improved;

8.4. laws do not stipulate actual legal possibilities for the Seimas committees and impermanent investigation commissions to ensure that personal rights and freedoms are not breached during the investigation or safeguard independence of institutions of the executive power when attempts are made to receive information and documents related to the data of a pretrial investigation or state and Office secrets.

Secondly, no legally regulated system has been established enabling a proper usage of the said information in the activity of a commission or committee, there is a lack of legal regulation in solving issues concerning the attendance of private persons in committee or commission meeting or questions of provision of information, also issues regarding false witness or defamation of character.

Thirdly, it has not been determined whether basics and rules of the criminal proceeding are applied when evidences are collected in the parliamentary investigation;

8.5. The maximum term of the investigation and preparation of conclusions of the impermanent investigation commissions has not been indicated, which does not safeguard the efficient activity of such commissions.

Recommendations on legal regulation

1. Constitutional legal regulation:

1.1. to set out in the Constitution a procedure of appointment and dismissal of the Prime Minister analogous to the one stipulated in the German Basic Law (constructive vote of confidence), i.e. only having appointed the new Prime Minister, the former one shall be dismissed;

1.2. to determine the status of impermanent investigation commissions in the Constitution and stipulate possibilities for formation of an impermanent investigation commission of the Seimas upon the request of 1/4 of Members of the Seimas. To indicate principles of evidence collection and determine the legal power of decisions taken by impermanent investigation commissions of the Seimas.

2. Regulation of the Statute of the Seimas and laws:

2.1. to set an imperative provision that the annual report of the Government must be assessed in the Seimas and a resolution with proposals must be adopted. There must be a possibility stipulated to subject proposals on the resignation of the Government in case the negative assessment of its activity by the Seimas.

2.2. to develop the system of tolls of parliamentary control with regard to forms of parliamentary control and stipulate an internal formation of the Seimas responsible for substantiality

of performance and implementation of the said instruments and their efficiency; it could be the Committee on Audit;

2.3. to consolidate a constant supervision of resolutions and recommendations of permanent committees of the Seimas taken in exercising parliamentary control;

2.4. to set out instruments and procedures applied in the cases when the Seimas committees could propose dismissal of heads of state institutions to the Seimas when their activity is assessed negatively in the process of parliamentary control or consideration of reports of heads of state institutions;

2.5. to eliminate any possibility of permanent committees of the Seimas to act and have equal authority as impermanent investigation commissions, and to grant the right to propose formation of an impermanent investigation commission of the Seimas only to factions of the Seimas and a group of at least 1/4 of Members of the Seimas. To establish an obligation for an impermanent investigation commission of the Seimas to provide conclusions of the investigation at least within 6 months. In case of the impermanent investigation commission fails to provide conclusions within the set term, its powers shall expire.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Kalinauskas, G. Right to Petition: its Context and Form. *Jurisprudence*. 2004, 57(49), 5-15.
2. Kalinauskas, G. Lithuanian Constitutional Law Fixes Right to Petition: Parliamentary Experience. *Jurisprudence*. 2005, 64(56): 104-113.
3. Kalinauskas, G. Features of Parliamentary Control Pattern Consolidation (Fixing) in the US: Doctrinal and Practical Approaches (Viewpoints). *Jurisprudence*. 2006, 80: 50-59.
4. Kalinauskas, G., Žiobienė E. Necessity of the function of parliamentary control and main subjects of parliamentary control in Lithuania: permanent committees of the Seimas. Social science study. 2010, 1(5), 23-40.

OTHER PUBLICATIONS

1. Kalinauskas, G. Main subjects of parliamentary control in Lithuania: permanent committees and commissions of the Seimas (practical aspects and perspectives). *Constitutional jurisprudence*. 2009, 3(15), 2211-2247.

CURRICULUM VITAE

First name: Gintaras

Surname: Kalinauskas

Contacts: e-mail: g.kalinauskas@lr.v.lt ;
gikali@lrs.lt

Academic:

1995 –1998 Law Academy of Lithuania. A Bachelor’s Degree of Law

1998–2000 Law University of Lithuania. A Master’s Degree of Law

2000–2004 Mykolas Romeris University. Doctoral Studies of Law

Work experience:

2009 January to date

Adviser to the Prime Minister, Office of the Prime Minister

2009 January to date

Member of the Petition Commission of Government

2008 June to date

Member of the Central Electoral Commission of the Republic of Lithuania

2000 October to date

Mykolas Romeris University. Lecturer at the Department of Constitutional Law

2005 August–2009 January

Head of the Division of Law& Personnel. Weaponry Fund of the Republic of Lithuania under the Government of the Republic of Lithuania

2002 February –2003 September

Adviser, Committee on National Security and Defence. Seimas of the Republic of Lithuania

1999 April– 2002 February

Consultant, Seimas sessions secretariat. Seimas of the Republic of Lithuania.

Gintaras Kalinauskas

Vykdomosios valdžios (vyriausybės) parlamentinės kontrolės institutas: samprata, modeliai, įgyvendinimo problemos

Santrauka

Temos aktualumas. Demokratijos ir valdžių padalijimo principo įgyvendinimas savaime suponuoja parlamento egzistavimą, kuris vykdo įstatymų leidybą, bei parlamentinę kontrolę. Parlamentinės kontrolės institutas yra būtinas demokratinės santvarkos elementas, nes vykdomosios valdžios (vyriausybės) veikla turi būti grindžiama teisėtais metodais bei nustatytais veiklos formomis. Įgyvendinant parlamentinės kontrolės funkciją, iš esmės realizuojamas valdžių padalijimo principas. Parlamentinės kontrolės institutas yra dvejopo pobūdžio. Iš vienos pusės yra reikalingas, kad vykdomoji valdžia nepiktnaudžiautų „nesunaikintų“ demokratiškas institutus, iš kitos pusės, parlamentinės kontrolės įgyvendinimas neturi trukdyti efektyviai vykdomosios valdžios veiklai ar sudaryti sąlygas tiesiogiai valdyti ar vadovauti vykdomajai valdžiai. Vakarų Europos valstybių parlamentinės kontrolės institutas visuotinai, kaip esminė demokratinės valstybės konstitucinės sąrangos dalis, įvirtintas konstitucijose po Antrojo pasaulinio karo ir nuolatos nuosekliai buvo plėtojamas. Lietuvos parlamentiniai praktikai nutrūkus 1940 m. vėl iš naujo parlamentinė praktika buvo įgyvendinama tik atgavus nepriklausomybę 1990 m. kovo 11 d. ir priėmus 1992 metų spalio 25 dieną Lietuvos Respublikos Konstituciją, įtvirtinant parlamentinės kontrolės institutą.

Lietuvoje nėra mokslinių tyrimų (išskyrus E.Šileikio mokslinius straipsnius), kuriuose būtų analizuojamas konstituciniu požiūriu parlamentinės kontrolės institutas, jo įgyvendinimas. Nors tuo pačiu reikia pastebėti, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje parlamentinės kontrolės instituto nagrinėjimas įgauna „pagreitį“. Vienareikšmiškai galima konstatuoti, kad demokratijos stiprinimas Lietuvoje tiesiogiai priklauso ir nuo parlamentinės kontrolės įgyvendinimo ir jos realumo.

Vykdomosios valdžios galių stiprinimas, parlamento kompetencijos sumažėjimas, perduodant dalį kompetencijos į tarptautinį ar municipalinį lygį, lėmė ir parlamentinės kontrolės instituto pokyčius. Šiuo metu parlamentinės kontrolės įgyvendinimo galimybės Lietuvoje yra

ribotos dėl vykdomosios valdžios išskaidymo, parlamentinės patirties stokos, bei teisinio reguliavimo spragų.

Disertaciniame darbe suformuluota **mokslinė problema** – ar Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, būdingas parlamentinei valdymo sistemai ir Seimo statute bei įstatymuose nustatytas teisinis reguliavimas leidžia užtikrinti pakankamą, nuolatinę ir veiksmingą vykdomosios valdžios (Vyriausybės) kontrolę?

Disertacinio darbo tikslas - išnagrinėti ir įvertinti parlamentinės kontrolės institutą kaip konstitucinės teisės institutą.

Disertacinio darbo uždaviniai:

- 1) išnagrinėti teorines ir istorines parlamentinės kontrolės instituto atsiradimo prielaidas;
- 2) apibrėžti parlamentinės kontrolės sąvoką ir atskleisti parlamentinės kontrolės metodologinius pagrindus;
- 3) apibrėžti parlamentinės kontrolės formas, parlamentinės kontrolės instrumentus, pateikti parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelius;
- 4) išanalizuoti parlamentinės kontrolės modelio įgyvendinimą užsienio valstybėse ir Lietuvoje, jo veiksmingumą.

Tyrimo objektas. Šio disertacinio darbo nagrinėjimo objektas yra vykdomosios valdžios (vyriausybės) konstitucinis parlamentinės kontrolės institutas, jo samprata, parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai.

Ginamieji teiginiai:

1) parlamentinė kontrolė – būtinas valdžių padalijimo principo įgyvendinimo elementas, užtikrinantis įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą ir nuolatinę priežiūrą;

2) parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai priklauso nuo valstybės valdymo formos ir vyriausybės atsakomybės formos parlamentui ir (ar) prezidentui (monarchui, valstybės vadovui);

3) egzistuoja trys parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai: būdingas parlamentinei valdymo sistemai, mišriajai valdymo sistemai ir prezidentinei valdymo sistemai;

4) Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje nustatyti konstituciniai pagrindai, įtvirtinantys parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelį, būdingą parlamentinei valdymo sistemai;

5) Lietuvos Respublikoje egzistuojantis parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis veikia nuolatos, tačiau:

5.1. nesudarytos pakankamos teisinės prielaidos kontroliuoti Vyriausybę ir užtikrinti bendradarbiavimą tarp Seimo ir Vyriausybės;

5.2. trūksta nusistovėjusios parlamentinės kontrolės įgyvendinimo praktikos, o tai neleidžia formuotis konstituciniams papročiams, kurie kartu su pozityviosiomis normomis, reguliuotų parlamentinės kontrolės veiksmingą įgyvendinimą ir užtikrintų bendradarbiavimą.

Disertacinio darbo naujumas ir reikšmė. Disertacinis darbas naujas dviem aspektais: 1) jame pirmą kartą išsamiai sistemiškai nagrinėjamas parlamentinės kontrolės institutas kaip konstitucinės teisės dalis, sudaranti parlamentinės teisės pošakį;

2) disertaciniame darbe, remiantis Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Prancūzijos parlamentinės kontrolės modelių analize, vertinamas Lietuvos parlamentinės kontrolės modelis ir jo įgyvendinimas.

Tyrimo rezultatai leidžia įvertinti parlamentinės kontrolės instituto vietą valstybės valdžių įgyvendinimo sistemoje, atskleidžia jo ribas, taip pat konstitucines problemas, kurias aktualizuoja parlamentinėje demokratijoje.

Darbe pateikta analizė, nagrinėjant ir lyginant veikiančius parlamentinės kontrolės modelius, leidžia parodyti jų trūkumus ir privalumus, suformuluoti ir teikti siūlymus dėl Lietuvoje veikiančio parlamentinės kontrolės modelio tobulinimo. Rezultatai svarbūs studijuojant Lietuvos konstitucinės teisės, lyginamosios konstitucinės teisės disciplinas; disertacijoje išdėstytų nuostatų pagrindu parengta speciali programa, supažindinanti studentus su parlamentinės kontrolės institutu ir jo įgyvendinimo modeliais užsienio valstybėse ir Lietuvoje.

Įstatymų leidėjas gali tyrimo rezultatus bei pateiktus pasiūlymus panaudoti parlamentinėje praktikoje įgyvendinant parlamentinę kontrolę bei tobulinant šios veiklos teisinį (konstitucinį) reguliavimą.

Tyrimų apžvalga. Parlamentinės kontrolės instituto ištakos analizuojamos siejant jas su parlamento institucijos ir valdžių padalijimo principo įtvirtinimu konstitucijose.

Svarbiausias veiksnys formuojant ir įtvirtinant parlamentinę kontrolę buvo parlamento institucijos stiprėjimas XVII–XVIII a. Didžiausią įtaką tam darė Anglijos parlamento institucija, jos vystymasis, Anglijos ir Prancūzijos politinės minties raida. Vienas iš svarbiausių parlamentinės kontrolės teorijos pradininkų Dž. Lokas (J.Locke), atskyręs įstatymų leidžiamąją valdžią nuo įstatymų vykdomosios ir apibrėžęs jų funkcijas, iškėlė įstatymų leidžiamąją valdžią kaip aukščiausią ir dominuojančią, pabrėžiant kontrolinės kompetencijos reikalingumą bei neišvengiamumą. Kitas žymus valdžių padalijimo principo doktrinos kūrėjas Š. L. Monteskjė (Ch.L.Montesquieu), išskirdamas tris valstybės valdžias, įstatymų leidžiamajai valdžiai suteikė tam tikrą pirmumą, nes tai buvo vienintelė institucija, priimanti įstatymus, atstovaujama tautos ir galinti kontroliuoti, kaip įstatymai įgyvendinami. J. Lokas prioritetą teikė įstatymų leidžiamajai valdžiai ir kompetencijai, kuri priklauso parlamentui, siekiant įtvirtinti jo viršenybę. Š. L. Monteskjė pabrėžė bendradarbiavimo ir koordinavimo būtinybę tarp įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių.

Šiuolaikinės parlamentinės kontrolės doktrinos atstovai, nagrinėdami valstybės valdžios padalijimo principo turinį, parlamentinės kontrolės sampratą, modelius, atskleidžia parlamento ir vyriausybės kontrolinių santykių turinį ir parlamentinę kontrolę nagrinėja kaip parlamento veiklą, prižiūrint vykdomąją valdžią ir darant įtaką jos sprendimų priėmimui ir bendradarbiavimo užtikrinimui. Galima išskirti Jungtinių Amerikos Valstijų ir Didžiosios Britanijos mokslininkus kaip J. W. Davisą (J.W. Davis) D. C. A. Ringquistą (D. Ringquist) (buvęs JAV AT pirmininkas), L. Fisherį (L. Fisher), T. Taylorą (T. Taylor), J. Burnhamą (J. Burnham), H. Barnett (H. Barnett), W. Wilsoną (W. Wilson), M. J. C. Vile'ą (M.J.C. Vile), I. Jenningsą (I. Jennings), J. Alderį (J. Alder), I. Lovelandą (I. Loveland), A. Carrollį (A. Carroll). Vokiškosios ir austriškosios doktrinos atstovai K. Beymeas (K. Beyme) C. Boetticheris, (C. Boetticher), W. Steffanis, (W. Steffani) H. Schneideris, (H. Schneider), W. Zehas, (W. Zeh), K. Hessė (K. Hesse) parlamentinės kontrolės instituto įgyvendinimą skaido į politinę (sankcionuojančią) ir teisinę formas. Nemažas įdirbis nagrinėjant šį institutą yra ir Vidurio ir Rytų Europos mokslininkų (galima išskirti L. Garlickį (L. Garlicki), R. Balickį (R. Balicki), B. Banaszaką (B. Banaszak), R. M. Małajny, (R.M. Małajny), S. Avakjaną (С.Авакьян), A. V. Baglajų (А.В. Баглай), D. A. Kerimovą (А.Д Керимов), V. V. Maklakovą (В.В Маклаков), A. A. Mišina (А.А Мишин), B. A. Strašuną (Б.А. Страшун), E. V. Kovriakova (Е. В. Коврякова), V. E. Čirkiną (В. Е. Чиркин). Lenkijos konstitucionalistų mintis ir teorinės idėjos labai artimos vokiškajai teorinei minčiai apie parlamentinę kontrolę.

Parlamentinės kontrolės institutas yra neatskiriamas nuo parlamento institucijos, įgyvendinančios įstatymų leidžiamąją valdžią. Nagrinėjant šį institutą, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad parlamentas – politinė institucija, o tai tiesiogiai veikia parlamento funkcijų įgyvendinimo praktiką, taip pat ir parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelį. Be jokios abejonės, šis institutas tiriamas ir politologijos, politinės sociologijos bei kitų mokslų kontekste (J. Alder, I. Loveland, A. Carroll).

Išsamiai analizuojama JAV kūrėjų (T. Džefersonas (Th. Jefferson), D. Madisonas (J. Madison), A. Hamiltonas (A. Hamilton), D. Džėjus (J. Jay), federalistų laiškai) teorinė mintis, kurios pagrindu JAV valdžių modelyje buvo įtvirtintas ne tik valdžių padalijimas, bet ir sukurta „stabdžių ir atsvarų“ sistema su konkrečiais instrumentais: prezidento veto, apkalta ir administracijos parlamentine kontrole.

Lietuvos mokslininkai taip pat analizavo šio instituto turinį, jo raiškos konstitucinėje sistemoje aspektus. Šias problemas nagrinėjo tarpukario Lietuvos teisininkai P. Leonas, M. Romeris, šių laikų mokslininkai: T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, G. Mesonis, A. Pumputis, V. Sinkevičius, E. Šileikis, A. Vaišvila. Tačiau reikėtų pripažinti, kad šių mokslininkų darbuose parlamentinės kontrolės funkcija nagrinėta fragmentiškai, kitų konstitucinės teisės problemų kontekste.

Šiuolaikiniai lietuvių konstitucinės teisės mokslininkai dažniausiai tiria atskirus parlamentinės kontrolės instituto aspektus, todėl šiame darbe siekiama kompleksiskai nagrinėti parlamentinę kontrolę, jos ryšius su kitais parlamento teisės institutais, valdžių padalijimo principu. E. Šileikis apibūdina ne tik parlamentinės kontrolės sampratą Lietuvoje, bet ir nagrinėja Lietuvos Respublikos Seimo veiklą ir parlamentinius tyrimus. T. Birmontienė savarankiška parlamentinės kontrolės forma laiko valstybės kontrolės institutą, t. y. tvirtina, kad tiesiogiai parlamentinėje kontrolėje dalyvauja ir kitos institucijos. Tuo tarpu E. Šileikis, apibūdinamas parlamentinę kontrolę ir subjektus, įvardija tik Seimo narius, Seimo komitetus ir komisijas.

Disertaciniame darbe siekiama aprėpti ne tik parlamentinės kontrolės doktrinos turinį, bet ir pagal pateiktus parlamentinės kontrolės modelius, išanalizuoti užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos parlamentinės kontrolės praktiką.

Darbo metodologija. Darbe remiamasi teisinio tyrimo, bendraisiais mokslinio pažinimo metodais, taikomi ir teoriniai metodologiniai, ir konkretūs instrumentiniai teisinės, politinės tikrovės tyrimo būdai. Tyrimas negalimas be lyginamojo ar istorinio metodo ir tokių socialiniams mokslams būdingų tyrimo metodų kaip: dokumentų turinio (*content*), sisteminės analizės metodai. Tyrimo problematika, keliami uždaviniai skatina taikyti kitus specialiuosius teorinius ir empirinius metodus.

Pagrindinis tyrimo metodas teisinių dokumentų, t.y. Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo aktų, Seimo statuto, įstatymų, Seimo nutarimų analizė, siekiant išnagrinėti parlamentinės kontrolės institutą. Siekiant visapusiškai, kompleksiskai ir objektyviai atskleisti tiriamojo reiškinio esmę, taikyti tokie mokslinių tyrimų kokybiniai ir kiekybiniai metodai:

Analitinis ir lyginamasis metodai. Lyginamasis metodas yra vienas iš populiariausių, atliekant teisinių reiškinių analizę. Šis metodas leidžia susipažinti su egzistavusia, egzistuojančia ir veikiančia parlamentinės kontrolės sistema (modeliu) ne tik įvairiais laikotarpiais, bet ir įvairiose šalyse. Komparatyvistinis mokslinis tyrimas leidžia nustatyti esminius reiškinių bruožus, išskirti tyrimo dalyką, iš visumos išskiriant esmines savybes pagal teisės koncepcijas. Tyrimo metu taikomas ir lyginamasis-istorinis metodas siekiant įvertinti istorinę patirtį ir suprasti istorinį ir įvykių priežastinį ryšį. Lyginamasis-istorinis metodas leidžia ne tik nustatyti faktus, bet ir palyginti juos vienus su kitais. Taikant lyginamąjį, analitinį metodus, yra grupuojamos įvairios teorinės parlamentinės kontrolės koncepcijos, pabrėžiami jų pranašumai ir kritiškai vertinamos parlamentinės kontrolės sampratos.

Istorinis metodas taikomas siekiant atskleisti parlamentinės kontrolės instituto istorinę raidą, vystymosi ypatumus. Tačiau vien tik teorinė šio instituto analizė neleidžia visapusiškai atskleisti šio specifinio konstitucinės teisės instituto, nes parlamentinė kontrolė – tai ne tik teorinė abstrakcija, bet ir praktinė parlamento veikla, santykiai su vykdomosios valdžios institucijomis, todėl greta

teorinio modelio analizės būtina parlamento ir vykdomosios valdžios (vyriausybės) materialinių santykių turinio analizė. Vienas iš pagrindinių tokios analizės metodų turi būti istorinis metodas, nes, formuojantis parlamentinės kontrolės modeliui, tiesioginės įtakos turėjo tautos suvereniteto ir valdžių padalijimo principo idėjos, kurios lėmė, kad parlamento institucija taptų savarankiška įstatymų leidžiamąja valdžia ir vykdytų vykdomosios valdžios (vyriausybės) kontrolę.

Lingvistinis metodas leidžia nustatyti teisės normų (konstitucijų) turinį ir prasmę, remiantis jų žodine išraiška. Tiriama dokumentų tekstai analizuojami vadovaujantis gramatikos, sintaksės ir kitomis kalbos taisyklėmis.

Sisteminės analizės metodas suteikia galimybę tirti objektą, atskleidžiant jo vietą teisinės tikrovės sistemoje, suprasti įvairių šios sistemos elementų sąveiką. Metodas dažniausiai taikomas siekiant nustatyti parlamentinės kontrolės vietą tarp valdžių padalijimo principo elementų analizuojant konkrečių konstitucinės teisės institutų tarpusavio santykius. Taip pat šis metodas leidžia naudoti skirtingus abstrakcijos lygmenis: nuo konkrečios empirikos eiti prie apibendrintų dėsnių ar abstrakcijų, o nuo teorijos pereiti prie empirikos. Tokiu būdu empirika sudaro sąlygas visapusiškai atskleisti parlamentinės kontrolės modelį teisinės sistemos kontekste, tuo papildant visą tyrimą, nes vien teisės normų turinio analizė, t. y. konstitucinės teisės formalioji išraiška, negali atskleisti susiklosčiusių materialinių teisinių santykių, kurie gali skirtis nuo formaliosios išraiškos.

Kiti metodai. renkant pagrindines sąvokas (parlamentas, vyriausybė, vykdomoji valdžia, parlamentinė kontrolė ir kt.), kurios darbe vartojamos kaip svarbios tyrimų priemonės, taikyti lingvistinis-teleologinis, integracinis-sisteminis metodai, taip pat ir statistinio duomenų apdorojimo metodai.

Indukcinis-dedukcinis metodas taikomas analizuojant bendro pobūdžio teorines koncepcijas, empirinius teisinės praktikos duomenis, formuluojant apibendrinimus ir išvadas dėl parlamentinės kontrolės vaidmens, funkcijų ir ypatumų aukščiausios valstybės valdžios įgyvendinimo procese.

Tyrimų rezultatai ir darbo struktūra. Darbas sudarytas iš įvado, darbo metodologijos ir tyrimų apžvalgos, keturių dėstomosios dalies skyrių, išvadų ir pasiūlymų, santraukos anglų kalba, literatūros, disertacinio darbo tema publikuotų straipsnių sąrašų, disertacinio darbo priedų.

Pirmojoje disertacinio darbo dalyje „Valdžių padalijimo principas kaip parlamentinės kontrolės instituto prielaida“ analizuojama tautos suvereniteto doktrinos ir valdžių padalijimo principo įtaka parlamentinės kontrolės instituto, vystymuisi. Parlamentinės kontrolės instituto ištakos analizuojamos siejant jas su parlamento institucijos ir valdžių padalijimo principo įtvirtinimu konstitucijose.

Pirminė valdžių padalijimo principo analizė pagrindė vykdomosios valdžios subordinaciją įstatymų leidžiamajai. Parlamentinės kontrolės prielaidos kildinimos iš įstatymų leidžiamosios valdžios viršenybės (šiuo pagrindu vėliau suformuota parlamento dominavimo

doktrina (*The Doctrine of Parliamentary Supremacy*), nes nuo įstatymų leidžiamosios valdžios priklauso visos kitos valdžios; įstatymų leidžiamoji valdžia yra aukščiausia, nes sudaroma tiesiogiai tautos ir jos kontrolinė kompetencija priklauso kaip tautai atstovaujantieji ir tautos suverenitetą įgyvendinančiai institucijai.

Vėliau sistemiškai išplėtojus valdžių padalijimo principo įgyvendinimą, įtvirtinta parlamento teisė vykdyti parlamentinę kontrolę kaip įstatymų leidžiamosios valdžios teisę tirti, ar tinkamai įgyvendinama jos kuriama teisė, akcentuojant, kad tai daryti gerai gali tik ji viena ir tik tokia prasme ji gali būti viršesnė už kitas valdžias, netrukdant vykdomajai valdžiai įgyvendinti nustatytų funkcijų. Tautą pripažinus valdžios šaltiniu (Marsilijus, vėliau Ž. Ž. Ruso), atsirado teorinės prielaidos valdžios legitimacijai ir savarankiškai įstatymų leidžiamajai valdžiai, kaip tautos atstovybei, praktiškai siekiant riboti absoliučią monarcho valdžią. Būtent šių teorijų pagrindų politiniuose ir filosofiniuose veikaluose atsiranda savarankiška įstatymų leidžiamoji valdžia, kuri gali vykdyti kontrolę ir riboti monarcho valdžią. Valstybės valdžių atskyrimo ir tautos suvereniteto principo realizavimo teorijų pagrindu buvo įtvirtintas parlamentinės kontrolės institutas.

Antrosios disertacinio darbo dalies pirmajame skyriuje „Parlamentinės kontrolės ir priežiūros sąvokų įvairovės ir specifinių bruožų klausimas“ bei antrajame skyriuje „Parlamentinės kontrolės sąvokos turinio aspektai: *sensu stricto* ir *sensu largo*“ analizuojami kontrolinei veiklai apibūdinti teisės literatūroje vartojami terminai – **kontrolė ir priežiūra**. Administracinės teisės teorijoje pabrėžiama, kad kontrolės terminas neapima sprendimų dėl kontroliuojamos institucijos (elemento) veiklos keitimo priėmimo, todėl dažnai skiriamas priežiūros terminas. Priežiūra apibūdinama kaip apimanti kontrolės terminą ir leidžianti teikti privalomus nurodymus kontroliuojamiems asmenims arba institucijoms dėl jų veiklos ir suteikianti galimybę imtis veiksmų, kurie leistų keisti esamą padėtį. Administracinės teisės teorijoje apibūdinant kontrolę ypač pabrėžiama subordinacija, pavaldumo ryšiai tarp kontrolės subjekto ir kontrolės objekto. Tačiau konstitucinėje teisėje subordinacijos ar pavaldumo santykiai parlamentinei kontrolei vykdyti neturi tiesioginės įtakos.

Daroma išvada, kad kontrolės termino apibūdinimas pateikiamas pagal administracinės teisės kompetenciją atspindi ne visus šiam institutui konstitucinės teisės keliamus tikslus ir reikalavimus. Tai rodo, kad kontrolės ir priežiūros terminų santykis konstitucinėje teisėje, ypač kalbant apie parlamento kontrolinę kompetenciją, yra lygiaverčiai. Administracinėje teisėje kontrolės santykiai atsiranda tarp vykdomosios valdžios atskirų institucijų (Vyriausybės ir ministerijos, ministerijos ir įstaigos prie ministerijos), t. y. tik ordinariniame lygmenyje, o parlamentinei kontrolei taikomi ne tik taikomi kiti reikalavimai, bet ir kontrolės santykiai atsiranda tarp skirtingų valdžios šakų (įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios). Konstitucinėje teisėje vertinant parlamentinės kontrolės institutą pabrėžiama tai, kad jis įgyvendinamas aukščiausiame valstybės institucijų lygyje. Šiame lygmenyje veikia parlamentas ir vyriausybė (ar Prezidentas).

Kitas lygmuo – parlamento komisijos, komitetai, vykdomosios valdžios agentūros, įstaigos, kurios tiesiogiai nedalyvauja konstitucinėje valdžių padalijimo principo įgyvendinimo sistemoje.

Daroma išvada, kad parlamentinės kontrolės ir priežiūros terminų išskyrimas konstitucinėje teisėje neturi esminės reikšmės ir būtina akcentuoti ne terminų įvairovę ar sąvokų vartojimo aspektus, tačiau jų turinį ir raiškos formas.

Analizuojant valdžių padalijimo principą ir parlamentinės kontrolės institutą tampa akivaizdu, kad jų sąveika išryškėja per įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių sąryšį. Visų pirma parlamentinės kontrolės objektas yra vykdomosios valdžios (ypač vyriausybės) veikla, nes tai lemia valdžių padalijimo principas, nuo jo priklauso konstitucinių santykių tarp įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios turinys. Valdžių padalijimo principo įgyvendinimas tiesiogiai susijęs su šių valdžių santykiais, todėl konstitucinis šių valdžių santykių turinys yra pats svarbiausias. Atsižvelgiant į tai, kad parlamentinės kontrolės instituto tikslas – kontroliuoti ir užtikrinti nepertraukiamą bei teisėtą valstybės valdžios įgyvendinimą, galima daryti išvadą, kad parlamentinės **kontrolės objektu** gali būti bet kokia veikla (viešasis valdymas), ko neriboja konstitucija, priešingu atveju, atsiradus kitiems apribojimams tautos atstovams vykdyti kontrolę, atsirastų sritis, kurios nekontroliuoja parlamentas, o be parlamento konstituciniu požiūriu jokia kita institucija to daryti negalėtų. Pagrindinis parlamentinės kontrolės objektas – pirmiausia vyriausybės, prezidento, veikla, t. y. aukščiausios vykdomosios valdžios institucijos. Daroma išvada, kad parlamentinės kontrolės objektais gali būti bet kuri valstybėje veikianti institucija, sukurta arba turinti įstatymų pagrindu suteiktus įgaliojimus, naudojanti valstybės biudžeto lėšas, o ypatingais atvejais įstatymų nustatyta tvarka ir privatūs juridiniai ir fiziniai asmenys, nepažeidžiant ir saugant pagrindines Konstitucijoje numatytas teises ir laisves.

Analizuojant parlamentinės kontrolės doktrinoje subjektus, kai kurie mokslininkai (H. Zieba-Zalucka, E. V. Kovriakova, T. Birmontienė), nurodo, kad šią veiklą vykdo ne tik parlamentas, bet ir jo sukurtos institucijos (specializuotos finansų kontrolės institucijos, ombudsmeno institucijos). Tačiau šiuo atveju reikia pripažinti, kad parlamento kontroliniai įgaliojimai grindžiami ne tik valdžių padalijimo principo realizavimu, bet ir yra tiesiogiai susiję su tautos suvereniteto įgyvendinimu. Manytina, kad parlamentinės kontrolės funkcija negali būti perduota kitoms institucijoms, nes taip gali būti pažeistas tautos atstovavimo principas ir valdžių padalijimo principo įgyvendinimas. Aukščiausia valstybės valdžia yra išskaidoma tarp įstatymų leidžiamosios (parlamentas), vykdomosios (prezidentas ar monarchas) ir (ar) vyriausybės (kabinetas). Parlamentinę kontrolę gali vykdyti tik parlamentas, kaip tautai atstovaujanti institucija. Kontrolę, kurią vykdo kitos parlamento sukurtos specializuotos institucijos (ne vidiniai parlamento dariniai), gali būti suprantama kaip parlamento sukurtų specialių institucijų kontrolė. Parlamento sukurtos institucijos, skirtos nagrinėti specializuotus klausimus ir pateikti parlamentui informaciją ir vertinimus yra valstybės kontrolė, ombudsmenas, kontrolės rūmai ar institucijos, tikrinančios

biudžeto vykdymą), tokio pobūdžio kontrolė gali būti įvardijama kaip netiesioginė (išvestinė). Apibendrinant, manoma, kad **parlamentinės kontrolės subjektais, gali būti: visas parlamentas arba jo politinė dauguma, jo nariai, opozicija, parlamento narių grupės, tiksliau, tik parlamento politiniai struktūriniai dariniai.**

*Antrosios disertacinio darbo dalies antrojo skyriaus antrajame poskyryje „Parlamentinės kontrolės formų ir instrumentų sąveikos problemiškas“ analizuojama parlamentinės kontrolės instituto skaidymas į smulkesnius elementus. Kai kurie mokslininkai (S. A. Avakjanas, V. Baglajus, V. V. Maklakovas,) skiria tik **parlamentinės kontrolės priemones** (vyriausybės atsistatydinimas, tyrimo komisijų sudarymas ir kt.). T. Birmontienė skaidant parlamentinės kontrolės institutą išskiria įvairias parlamentinės kontrolės formas (būdus). E.Šileikis, Boetticheris, W. Steffanas, H. Schneideris, W. Zehas, K.Hessė parlamentinės kontrolės institutą išskiria į smulkesnius elementus ir juos įvardija – **kontrolės instrumentais.***

Šioje dalyje analizuojant, mokslininkų nuostatas, pastebima, kad parlamentinės kontrolės instituto dalys, elementai apibūdinami skirtingai: **ir kaip priemonės, ir kaip būdai ar formos.** Antra, atkreipiama dėmesys į tai, kad konkrečių parlamentinės kontrolės priemonių ar instrumentų priskyrimas parlamentinei kontrolei nėra nusistovėjęs. Be to, parlamentinės kontrolės sampratos lemia, kad ne visi parlamentinės kontrolės instrumentai įgyvendinami vienodomis sąlygomis. **Darbe apibūdinant parlamentinės kontrolės institutą ir skaidant į smulkesnius elementus, jie įvardijami kaip parlamentinės kontrolės instrumentai,** kurie yra tam tikro kontrolinio veikimo metodai, turintys formaliąją išraišką ir naudojami parlamento ar jo darinių vykdant parlamentinės kontrolės funkciją.

Todėl teisingesnis tų mokslininkų požiūris, kurie ne tik apibūdina ir išvardija konkrečius instrumentus, bet ir juos sistemina, taip nustatydami atskiras parlamentinės **kontrolės formas** (atskiros parlamentinės kontrolės veikimo kryptys).

Teigiama, kad atskirus parlamentinės kontrolės instrumentus galima apjungti į parlamentinės kontrolės formas. **Parlamentinės kontrolės forma** – tai konstituciniu lygmeniu (Konstitucijoje ir konstitucinės kontrolės institucijų aktuose) įtvirtinti parlamentinės kontrolės vykdymo būdai, turintys politinę ar teisinę formalizuotą (parlamentų reglamentuose) parlamentinės kontrolės instrumentų išraišką. Daroma išvada, kad parlamento vykdoma kontrolė yra galima skirti į dvi kryptis: vieną gali vykdyti parlamento dauguma: politiškai pritariant vyriausybei ir jos veiklą arba priimant sprendimus, reiškiančius vyriausybės veiklos pabaigą (politine prasme, sankcionuojanti), kita forma vykdoma ne tik parlamento bet ir jo komitetų ar komisijų, opozicijos ar parlamento narių teisine (informacine) prasme, renkant informaciją ir dokumentus apie Vyriausybės veiklą, priimtus sprendimus ir užtikrinant kasdieninį bendradarbiavimą tarp įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių.

Atsižvelgiant į parlamentinės kontrolės instrumentų taikymo tikslus, parlamentinės kontrolės sampratas, parlamentinės kontrolės instrumentai arba leidžia prižiūrėti, stebėti, rinkti informaciją apie vykdomosios valdžios (vyriausybės) veiklą, arba paveikti, vadovauti ir esant būtinybei taikyti politinio poveikio instrumentus (sankcijas). Taip atsiranda dvi atskiros parlamentinės kontrolės instrumentų grupės, taikomos skirtingose „plokštumose“ ir paremtas skirtingais principais. **Tai –politinė ir teisinė parlamentinės kontrolės formos.** Politinė tiesiogiai susijusi su vykdomosios valdžios (Vyriausybės) parlamentine atsakomybe, teisinė su parlamento priimtų aktų įgyvendinimu ir teisėtumo principu, užtikrinant bendradarbiavimą ir yra tiesioginis ryšys valdžių padalijimo principo įgyvendinime tarp įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Politinės parlamentinės kontrolės metmenys yra vyriausybės programa, ilgalaikė valstybės strategija ir, aišku, politinė partijos programa. Teisinė parlamentinės kontrolės forma turi aiškų *a priori* standartą – Konstituciją ir įstatymus. Reikia pabrėžti, kad šios dvi parlamentinės kontrolės formos gali vieną kitą papildyti (išskyrus tuos atvejus, kai Vyriausybė nėra sudaroma parlamente arba nėra Vyriausybės instituto), nes politinės kontrolės veikimo galimybės ir spektras platesnis, tačiau teisinės kontrolės forma gali papildyti politinę kontrolę teisėtumo prasme.

Antrosios disertacinio darbo dalies antrojo skyriaus trečiajame poskyryje „Vyriausybės atsakomybės parlamentui principas – parlamentinės kontrolės politinės formos pagrindas: parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai“ teigiama, kad parlamentinės kontrolės instituto išskyrimo į politinę ir teisinę formas, pagrindinis kriterijus yra politinė vyriausybės atsakomybė parlamentui.

Parlamentinei kontrolei vykdyti svarbus yra vyriausybės sudarymo būdas, t. y. ar egzistuoja vyriausybės parlamentinė atsakomybė, nes parlamentas, kuris nesudaro vyriausybės, negali sukelti politinių pasekmių vyriausybei, t. y. neturi galimybės vykdyti politinės parlamentinės kontrolės. Atsižvelgiant į parlamentinės kontrolės formų įgyvendinimą bei valstybės valdymo formą, tiksliau, į vyriausybės parlamentinės atsakomybės ar vyriausybės sudarymo tvarką, galima išskirti tris parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelius. Parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelio tipus lemia du veiksniai: kokios egzistuoja parlamentinės kontrolės vykdymo formos, tiksliau, ar egzistuoja vyriausybės parlamentinė atsakomybė; ar egzistuoja kita politinė vyriausybės atsakomybės forma (prezidentui, ar monarchui).

Parlamentui sudarant vyriausybę ir egzistuojant vyriausybės parlamentinei politinei atsakomybei (visose valstybės valdymo formose egzistuoja teisinė parlamentinės kontrolės forma), atsiranda specifinis parlamentinės kontrolės vykdymo (įgyvendinimo) modelis. Šio modelio ypatumai vyriausybės sudarymas, atstatydinimas – priklauso tik nuo parlamento. Šiame modelyje egzistuoja abi parlamentinės kontrolės formos (praktiškai tai parlamentinės respublikos, parlamentinės monarchijos). Šis **parlamentinės kontrolės modelis, būdingas parlamentinei**

valdymo sistemai. Antruoju atveju vyriausybė nesudaroma parlamente, neegzistuoja vyriausybės politinė parlamentinės atsakomybė arba nėra vyriausybės instituto ir, aišku, neegzistuoja politinė vyriausybės parlamentinės kontrolės forma. Šiuo atveju kontroliniai santykiai atsiranda tarp parlamento ir prezidento (monarcho), ir šis **parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, būdingas prezidentinei valdymo sistemai.** Trečiuoju atveju egzistuoja vyriausybės parlamentinė atsakomybė, tai reiškia, kad taikomos ir politinė, ir teisinė parlamentinės kontrolės formos, tačiau, be vyriausybės parlamentinės atsakomybės, egzistuoja ir kita Vyriausybės politinė atsakomybė, t. y. prezidentui (ar monarchui). Vyriausybės sudarymas ir įgaliojimų laikas priklauso ne tik nuo parlamento, politines sankcijas gali taikyti ne tik parlamentas. Tai – **parlamentinės kontrolės modelis, būdingas mišriajai valdymo sistemai.** Šiame modelyje kontroliniai santykiai susidaro tarp trijų elementų – parlamento, vyriausybės ir prezidento (monarcho).

Trečiojoje disertacinio darbo dalyje „Šiuolaikiniai parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai lyginamosios konstitucinės teisės kontekste“ analizuojami parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modeliai senosios demokratijos valstybėse. Nagrinėjant parlamentinės kontrolės institutą, analizuojama ir parlamentinė praktika, „tipiniai“ modeliai demokratinėse valstybėse, šių modelių įgyvendinimo ypatumai. Didžiojoje Britanijoje (parlamentinė monarchija), Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) (prezidentinė respublika), Prancūzijoje (pusiau prezidentinė respublika), Vokietijoje (parlamentinė respublika), pirmiausia buvo sukurti ir įgyvendinti parlamentinės kontrolės modeliai. Šių valstybių valdžios institucijų veikla (praktika), konstituciniai teisės šaltiniai bei mokslininkų teorinės idėjos padarė didelę įtaką analizuojant parlamentinės kontrolės formas bei kuriant kitų valstybių parlamentinės kontrolės modelius ir taikant parlamentinės kontrolės instrumentus.

Trečiosios disertacinio darbo dalies pirmajame skyriuje „Parlamentinės kontrolės modelis, būdingas parlamentinei valdymo formai. Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalystė ir Vokietijos Federacinė Respublika“ nagrinėjamos šalys, kuriose veikia parlamentinės kontrolės modelis, būdingas parlamentinei valdymo formai.

Didžiosios Britanijos parlamento kontrolės modelis buvo sukurtas praktiniu būdu, įtvirtinant ir tikrinant praktikoje egzistuojančias kontrolės formas ir instrumentus bei renkantis geriausius variantus ir nuosekliai plėtojant doktriną (beveik 10 amžių):

Nagrinėjant parlamentinės kontrolės subjektus, reikia paminėti, kad aukščiausią kontrolę vykdo Didžiosios Britanijos parlamentas, tiksliau, Bendruomenės rūmai (politine prasme), nes faktiškai jiems priklauso aukščiausioji įstatymų leidžiamoji valdžia. Kabinetas solidariai politiškai atsako tik Bendruomenės rūmams, be to, reikia daryti išlygą dėl kontrolės apimties (objekto). Britų parlamentas tiesiogiai nevykdo visos administracijos veiklos kontrolės, nes parlamentas nėra įpareigotas kontroliuoti visos vykdomosios valdžios, o tik Kabineta, kuris politiškai atsako

Bendruomenės rūmams. Parlamentinės kontrolės subjektai Didžiojoje Britanijoje gali būti tik parlamento komisijos, atskiri parlamento nariai; būtina išskirti ir institucionalizuotą opoziciją (*Her Majesty's Official Opposition*).

Komitetų teisinė padėtis skiriasi nuo komitetų teisinio statuso kontinentinės teisės tradicijos valstybėse. Tačiau per paskutinius metus Didžiojoje Britanijoje nuolatos buvo stiprinamas komitetų vaidmuo vykdant parlamentinę kontrolę, nors būtina akcentuoti, kad ji susijusi su ne politine Kabineto kontrole, bet su vykdomosios valdžios administracijos priežiūra.

Premjeras visų pirma turi lemiamą balsą ne tik Vyriausybėje arba Kabinete, bet ir Bendruomenės rūmuose, kur jis yra parlamento daugumos (partijos) lyderis. Antra, premjero rankose *de facto* yra visos svarbiausios monarcho karališkosios privilegijos: ministrų skyrimas ir atšaukimas, kitų postų skyrimas, Bendruomenės rūmų paleidimas ir įstatymų iniciatyvos teisė (nors tokia teisė priklauso monarchui pagal parlamento sampratą „King in Parliament“ – iš tikrųjų Kabinetas rengia ir siūlo svarstyti projektus). Premjero poziciją išskirtine daro postų dalybos sistema valstybės administracijos aparate (*patronage*), daugelį partijos narių paskyrimas į atsakingus postus daro „aklais vyriausybės rėmėjais“. Visos turimos priemonės leidžia premjerui vykdyti valdžią „*divide et impera*“ prasme. Reikėtų dar tiksliau pasakyti – premjeras yra pagrindinė visos Didžiosios Britanijos konstitucinės valdžios figūra – „saulė“, aplink kurią sukasi visos kitos valdžios institucijos, taip pat ir parlamentas, kontroliuojantis Kabineta.

Didžiosios Britanijos parlamentinės kontrolės modelyje *de jure* egzistuojantys politinės parlamentinės kontrolės instrumentai *de facto* netaikomi. Tačiau Kabineto politinė atsakomybė Bendruomenės rūmams egzistuoja ir sudaro pagrindą politinei parlamentinės kontrolės formai. Monarchas kontroliuojant Kabineta nedalyvauja. Didžiojoje Britanijoje veikia parlamentinės kontrolės modelis būdingas parlamentinei valdymo sistemai. Tačiau pagrindinis subjektas, vykdantis parlamentinę kontrolę, yra opozicija. Ji pateikdama klausimų, gauna informacijos ir viešai kritikuoja kabineto politiką.

Konstitucinė Britanijos stabdžių ir atsvarų sistema funkcionuoja nuolatos, tačiau politinės parlamentinės kontrolės formos instrumentai taikomi retai, nes parlamentinė kontrolė vykdoma parlamento viduje tarp Bendruomenės narių, remiančių Kabineta (parlamento daugumos), ir opozicijos (parlamento mažumos), tų subjektų, kurie tiesiogiai nedalyvauja stabdžių ir atsvarų sistemoje. Britų valstybės sandaros sistema pasisuko ratu nuo vykdomosios valdžios dominavimo vadovaujant monarchui iki dominuojančios vykdomosios valdžios vadovaujant premjerui.

Vokietijos parlamentinės kontrolės modelio ypatumas tas, kad stiprų parlamentą atsveria plačius įgaliojimus turintis kancleris. Bundesratas tiesiogiai neatstovauja tautai, nes reprezentuoja žemių vyriausybes ir tai suteikia daugiau vykdomosios valdžios pobūdžio, *de facto* nedalyvauja parlamentinės kontrolės modelyje. Prezidentas dalyvauja tik skiriant federalinį kanclerį, tačiau ir *de jure*, ir *de facto* jo įgaliojimai yra minimalūs, be to federalinis kancleris

politiškai atsako tik Bundestagai. Politinės parlamentinės kontrolės formos ypatumai: tik priėmus konstruktyvų nepasitikėjimo votumą absoliučia balsų dauguma ir paskyrus naują kanclerį prezidentui atsiranda pareiga atleisti esamą kanclerį ir iš karto skirti naująjį. Konstruktyvusis votumas leidžia sudaryti naują Vyriausybę tik tada, kai yra tvirta aiški dauguma.

Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje įtvirtintas analogiškas parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis. Ir Didžiosios Britanijos, ir Vokietijos vyriausybės vadovai yra tiesiogiai politiškai atskaitingi parlamentams. Būtent šiame modelyje parlamentinė kontrolė įgyvendinama dalyvaujant plačius įgaliojimus turinčio vyriausybės vadovo ir parlamento.

Vokietijos parlamentinės kontrolės modelyje egzistuoja ir politinė, ir teisinė parlamentinės kontrolės formos. Bundestagas ir Federalinis kancleris yra lygiaverčiai partneriai, kraštutiniu atveju ginčą jie gali spręsti paskelbus naujus rinkimus į Bundestagą. Kaip ir Didžiosios Britanijos premjeras taip ir Federalinis kancleris turi turėti parlamento (pirmuoju atveju Bendruomenės rūmų, antruoju atveju Bundestago) pasitikėjimą. Kaip ir Vokietijoje, taip ir Didžiojoje Britanijoje kancleris ir premjeras yra parlamentinės politinės daugumos atstovas (vadovas), kuri turi daugumą Bundestage ar Bendruomenės rūmuose, kurie vyko parlamentinę kontrolę. Ir Didžiojoje Britanijoje, ir Vokietijoje parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, yra būdingas parlamentinei valdymo sistemai.

Trečiosios disertacinio darbo dalies antrajame skyriuje „Parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, būdingas prezidentinei valdymo formai“ analizuojama JAV valdžių modelis, kuriame buvo ne tik įtvirtintas valdžių padalijimas, bet ir sukurta „stabdžių ir atsvarų“ sistema su konkrečiais instrumentais: prezidento veto, apkalta ir administracijos parlamentine kontrole. Tačiau parlamentinės kontrolės modelis JAV skyrėsi, nuo tradicinio Europoje modelio, vien todėl, kad Vyriausybė nebuvo sudaroma Kongrese.

JAV veikianti valdžių sistema ir valdžių padalijimo principo įgyvendinimo sistema atitinka prezidentinei valdymo sistemai būdingą parlamentinės kontrolės modelį, kai Konstitucijoje nėra įtvirtinta Vyriausybės politinė atsakomybė parlamentui. Prezidentas taip pat nėra politiškai atskaitingas Kongresui. Tačiau veikianti stabdžių ir atsvarų sistema įpareigoja nuolatos konkuruoti valdžią ir bendradarbiauti Kongresui ir Prezidentui. Aukščiausiojo Teismo doktrinos dėka ši konkurencija ir bendradarbiavimas nuolatos yra prižiūrima siekiant, kad nė viena valdžios institucija neviršytų savo įgaliojimų. JAV veikia tipinis parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, būdingas prezidentinei valdymo sistemai, Kongreso vykdoma kontrolė remiasi teisinės parlamentinės kontrolės formos instrumentais, kurie užtikrina nuolatinį Prezidento ir Kongreso bendradarbiavimą.

Daroma išvada, kad Kongreso tyrimai ir vykdomosios valdžios privilegija (neteikti informacijos, kai tai susiję su nacionalinio saugumo, užsienio klausimais), sudaro parlamentinės

kontrolės instrumentus, kurie per stabdžių ir atsvarų sistemą padidina galimybes išlaikyti Kongreso ir Prezidento valdžių pusiausvyrą.

Trečiosios disertacinio darbo dalies trečiajame skyriuje „Parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, būdingas mišriajai valdymo formai“ analizuojama Prancūzijos patirtis ir parlamentinės kontrolės modelis. Prancūzijos parlamentinės kontrolės modelyje įtvirtina Vyriausybės politinė atsakomybė Nacionaliniam susirinkimui. Pagal Prancūzijos Konstitucijos 50 straipsnį nepritarimas Vyriausybės programai ar deklaracijai dėl bendros politikos, kaip ir nepasitikėjimo votumo pareiškimas, reiškia, kad Prezidentui turi būti pateiktas Vyriausybės atsistatydinimas, tačiau Prezidentas turi teisę praktiškai bet kada paleisti Nacionalinį susirinkimą (Konstitucijos 12 straipsnis). Ši situacija iš esmės keičia įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios (Vyriausybės) pozicijas V Respublikos parlamentinės kontrolės modelyje. Parlamentinės kontrolės modelyje tiesiogiai dalyvauja ne tik parlamentas ir Vyriausybė, bet ir Prezidentas. Vyriausybė yra atskaitinga ir politiškai priklausoma ir nuo parlamento, ir nuo Prezidento.

Nacionalinis susirinkimas ir Senatas aktyviausiai taiko teisinės kontrolės formas instrumentus, siekiant užtikrinti informacijos gavimą ir nuolatinį bendradarbiavimą tarp parlamento ir Vyriausybės dalyvaujant Prezidentui. Prancūzijoje veikia parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis būdingas mišriajai valdymo sistemai, nes Vyriausybės sudaryme dalyvauja ir Respublikos Prezidentas, kuris turi savarankiškus konstitucinius įgaliojimus sprendžiant Vyriausybės politinės atsakomybės klausimą.

Ketvirtojoje disertacinio darbo dalyje „Lietuvos Respublikos parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis ir vieta valstybės valdžios sistemoje“ nagrinėjamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis. Nagrinėjama ne tik Konstitucinio Teismo doktrina, bet ir parlamentinė praktika, analizuojamos teorinės ir praktinės problemos.

Seimo kontrolės funkcijos įgyvendinimas tiesiogiai susijęs su konstituciniais atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principais. Seimo vykdomos kontrolės funkcija sudaro prielaidas įgyvendinti Konstitucijos preambulėje skelbiamą atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį. Seimo kontrolės funkcijos nebuvimas ar jos nevykdymas sudarytų nestabilumo prielaidas valdant valstybę, tvarkant viešuosius reikalus, taip pat prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius bei kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes.

Daugelis Seimo komitetų, vykdydami parlamentinę kontrolę, apsiriboja tik atskaitingų Seimui institucijų veiklos ataskaitų svarstymu. Seimo komitetų vykdoma kontrolė yra nenuolatinė. Tobulinant teisės normas, reglamentuojančias Seimo komitetų vykdomą parlamentinę kontrolę, būtina apibrėžti kontrolinių santykių apimtį, nustatyti teises galimybes komitetams ne tik gauti informaciją, bet ir atskirais atvejais teikti imperatyvius nurodymus.

Apibendrinant reikia konstatuoti, kad Seimo parlamentinė praktika vykdyti parlamentinę kontrolę dažnai vykdoma laikinųjų tyrimo komisijų pagalba. Laikinosios tyrimo komisijos sudarymo iniciatyvos teisę turi Seimas ir jo vidiniai dariniai, tačiau jų sudarymas dažnai nebūna konstituciškai pagrįstas. Be to parlamentinė praktika, rodo, kad teisinis reguliavimas yra nepakankamas, tais atvejais, kai parlamentiniai tyrimai vyksta nuolatos arba nagrinėja tuos pačius uždavinius keliamus baudžiamajame procese, dubliuojant ikiteisminio tyrimo vykdymą.

Įstatymų leidėjo neveikimas, siekiant detaliai, sistemiškai sureguliuoti informacijos pateikimą Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms, sudaro prielaidas įvairiems neapibrėžtumams, netgi konfliktinėms situacijoms, nepalengvina atitinkamos informacijos deramo pateikimo Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms, taip pat trukdo tinkamai įgyvendinti parlamentinės kontrolės funkciją.

Prezidentas, nepaisant to, kad dalyvauja Vyriausybės sudarymo procese, negali pareikšti nepasitikėjimo ministru ar Ministru Pirmininku, tuo labiau Vyriausybe. Konstitucijos 96 straipsnis atskleidžia Prezidento vietą valdžios stabdžių ir atsvarų sistemoje, užtikrinant Seimo dominavimą. Pripažįstama, kad Lietuvos valstybės valdymo forma yra klasikinė parlamentinė respublika, ir Vyriausybė politiškai atsakinga tik Seimui, kuris vienintelis vykdo politinę Vyriausybės, Ministro Pirmininko ir ministrų veiklos parlamentinę kontrolę.

Vyriausybės programa vertinama kaip teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės. Kartu ne mažiau svarbi yra jos, kaip teisinės formos, sąlygojančios Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrinančios Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką, reikšmė.

Labai svarbiais Vyriausybės veiklos parlamentinės kontrolės objektais galima laikyti ir metinę Vyriausybės veiklos ataskaitą bei valstybės biudžetą. Galiojanti Seimo statuto 207 straipsnio redakcija, numatanti, kad Seimas nėra įpareigotas priimti vienokį ar kitokį sprendimą dėl Vyriausybės metinės ataskaitos, suformuluota ydingai. Vyriausybės metinė ataskaita yra sudėtinė dalis Vyriausybės programos, kuriai yra pritaręs Seimas. Nuo Vyriausybės programos patvirtinimo Seime Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti. Metinės ataskaitos teikimo tikslas nustatyti, kaip vykdoma Vyriausybės programa. Teoriniu požiūriu, Vyriausybės veiklos ataskaita praktiškai sudaro parlamentinės atsakomybės pagrindą, nes ji yra dalis Vyriausybės programos, kuriai pritarus Seime Vyriausybė gavo įgaliojimus veikti. Todėl esamos formuluotės kelia abejonių dėl jų atitikties Konstitucijos 96 straipsnio 1 daliai, numatančiai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą, teisinės valstybės principui ir valdžių padalijimo principui.

Lietuvos parlamentinės kontrolės modelyje egzistuoja politinės parlamentinės kontrolės forma, nes Vyriausybė yra sudaroma Seime ir politiškai yra atsakinga Seimui. Konstitucijoje yra numatyti politinės parlamentinės kontrolės instrumentai, kurie gali leisti pareikšti

nepasitikėjimą tiek Vyriausybe, tiek Ministru Pirmininku, tiek ministrais. Tai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje veikia parlamentinės kontrolės modelis būdingas parlamentiniam valdymo sistemai. Tačiau, kaip rodo parlamentinė praktika, šių instrumentų taikymas yra retas (kaip ir Didžiojoje Britanijoje, ir Vokietijoje), ypač tada, kai Seime yra aiški dauguma. Atsižvelgiant į tai, kad šių instrumentų taikymas priklauso nuo Seimo daugumos, *de facto* jos nėra taikomos Vyriausybei, kurią ir sudarė ta pati Seimo dauguma.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Parlamentinės kontrolės konstitucinis institutas organiškai siejasi su tautos suvereniteto principu ir valdžių padalijimo koncepcija. Tai suponuoja tautos kontrolę įsteigtajai valdžiai. Taigi J. Loko, Š. L. Monteskjė ir kitos vėlesnės valdžių padalijimo doktrinos yra tas pagrindas, kuris konceptualiai pagrindžia šių dienų parlamentinės kontrolės institutą.

2. Parlamentinė kontrolė vertintina ne tik kaip realiai funkcionuojantis konstitucinės teisės institutas, bet ir kaip konstitucinis reiškinys, egzistuojantis demokratinės valstybės parlamentinėje sistemoje. Konstatuotina, kad **parlamentinės kontrolės funkcija** tiesiogiai kyla iš Konstitucijos ir negali būti perduota vykdyti kitoms valdžioms, nes taip gali būti pažeisti tautos atstovavimo ir valdžių padalijimo principo imperatyvai. Parlamentinės kontrolės instrumentų įtvirtinimas ir jų įgyvendinimo tvarkos nustatymas yra išimtinė įstatymų leidžiamosios valdžios teisinio reguliavimo sritis. Konstitucijos principų ir normų visuma suponuoja tai, kad parlamentinės kontrolės vykdymas yra įstatymų leidžiamosios valdžios ne tik teisė, bet ir konstitucinė pareiga.

3. Atsižvelgiant į parlamentinės kontrolės instituto doktrinos ir parlamentinės kontrolės funkcijos apibūdinimus, galima išskirti dvi parlamentinės kontrolės sąvokas. **Parlamentinė kontrolė siaurąja prasme** – visuma konstitucinių instrumentų, kurias taiko pavieniai parlamento nariai, jų grupės ar visas parlamentas (dauguma) tiek *in pleno*, tiek ir ne posėdžių metu, siekdami rinkti informaciją apie vykdomosios valdžios veiksmus, stebėti ir tikrinti jos veiklą. **Parlamentinė kontrolė plačiąja prasme** – konstitucinių instrumentų, taikomų parlamento politinės daugumos, visuma, leidžianti, įvertinus vyriausybės veiklą, daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką vykdomosios valdžios (vyriausybės) veiklai, o esant neigiamam vertinimui – taikyti konstitucines politinio poveikio sankcijas.

4. Parlamentinės kontrolės instrumentų įvairovė ir jų taikymo pobūdis lemia, kad parlamentinės kontrolės institutas pasireiškia dviem formomis: politine (sankcionuojanti) ir teisine. **Parlamentinės kontrolės formos** – tai konstituciniu lygiu įtvirtinti parlamentinės kontrolės vykdymo būdai, turintys politinę ar teisinę (formalizuotą) parlamentinės kontrolės instrumentų išraišką. Politinė kontrolė tiesiogiai susijusi su vykdomosios valdžios (vyriausybės) parlamentine politine atsakomybe parlamentui, o teisinė – su parlamento priimtų aktų įgyvendinimu ir teisėtumu

principo užtikrinimu. Teisinę parlamentinės kontrolės formą gali vykdyti bet kuris parlamento vidinis darinys, pavieniai parlamento nariai, jų grupės, o taikyti politinę parlamentinę kontrolės formą su politinėmis sankcijomis turi įgaliojimus tik parlamento dauguma, kuri yra išreiškusi politinį pasitikėjimą (nepasitikėjimą) Vyriausybe.

5. Atsižvelgiant į politinės ir teisinės parlamentinės kontrolės formų turinį (politinį ar teisinį poveikį) ir turint mintyje valstybės valdymo formą, galima skirti tris **parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelius**:

1) būdingas parlamentinei valdymo sistemai, kai Vyriausybė sudaroma parlamente ir egzistuoja Vyriausybės parlamentinė atsakomybė tik parlamentui;

2) būdingas mišriajai valdymo sistemai, kai Vyriausybė sudaroma parlamente, tačiau Vyriausybė politiškai atsakinga ir prezidentui (monarchui, valstybės vadovui) ir parlamentui, o politines sankcijas gali taikyti parlamentas ir (ar) valstybės vadovas;

3) būdingas prezidentinei valdymo sistemai, kai Vyriausybė sudaroma ne parlamente arba Vyriausybė atsakinga tik Prezidentui (valstybės vadovui), o parlamentas neturi galimybės taikyti konstitucinių politinio poveikio sankcijų.

6. Lyginamojoje konstitucinėje teisėje pripažįstama, kad parlamentinė kontrolė demokratinėse konstitucinėse sistemose yra universalus reiškinys, tačiau šio reiškinio teisiniam apibrėžtumui ir įgyvendinimo praktikai daro įtaką valstybių ir atitinkamų visuomenių istorinės raidos demokratinės tradicijos, valstybės organizavimo, funkcionavimo politiniai, socialiniai ir teisiniai poreikiai. Šiame kontekste pažymėtinos kelios būdingos valstybių grupės ir jose egzistuojančios konstitucinės sistemos:

6.1. Didžiosios Britanijos parlamentinės kontrolės įgyvendinimo modelis, kaip Vokietijos Federalinės Respublikos yra būdingas parlamentinei valdymo sistemai. Jeigu Kabinetas praranda Bendruomenės rūmų pasitikėjimą, Kabinetas privalo atsistatydinti arba Monarchas privalo paleisti Bendruomenių rūmus. Federalinis kancleris politiškai atsako tik Bundestagai. Federalinės Vyriausybės įgaliojimų pabaiga yra siejama su politiniu pasitikėjimu kancleriui. Ir Monarchas Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje Federalinės Respublikos Prezidentas dalyvauja tik skiriant Vyriausybių vadovus, tačiau *de jure* ir *de facto* Monarcho ir Prezidento įgaliojimai yra minimalūs.

Pagrindinis parlamentinės kontrolės objektas yra Kabineto, tiksliau, premjero, veiksmai; premjeras yra ne tik pagrindinis vykdomosios valdžios atstovas, bet ir Bendruomenės rūmų narys, vadovaujantis partijai, kuri turi daugumą Bendruomenės rūmuose, kaip ir Vokietijos Federalinis kancleris, ne tik pagrindinis vykdomosios valdžios atstovas, bet ir politinės veiklos vadovas.

Vyriausybės ir jo vadovo politinės atsakomybės principas suponuoja tai, kad valstybės valdžia gali būti įgyvendinama ir teisės aktai priimami tik nuolat bendradarbiaujant. Be to, parlamentinės kontrolės santykiuose objektas ir subjektas tartum yra tapatinamas iki to momento,

kol Bendruomenės rūmuose, ar Bundestage esanti dauguma pasitiki ir palaiko Ministrą Pirmininką ar Kanclerį.

6.2. Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucijos kūrėjai ne tik padalijo valstybės valdžios funkcijas, bet ir sukūrė stabdžių ir atsvarų sistemą, siekdami įgyvendinti valdžių pusiausvyrą, todėl valdžių padalijimo principo esmė yra ne institucijų skyrimas atlikti skirtingas funkcijas, bet jų tarpusavio kontrolė, bendradarbiavimas ir pusiausvyra, kad nebūtų pažeistas konstitucinis lygiavertės ir veiksmingos valdžios principas (*workable government*). JAV parlamentinės kontrolės modelis būdingas prezidentinei valdymo sistemai, nes Prezidentas yra vienintelis vykdomosios valdžios atstovas, kuris dalyvauja konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje, o Vyriausybė nesudaroma Kongrese. Aukščiausiasis Teismas Kongreso kontrolinę kompetenciją pagrindė kaip antrinę (*implied powers*) išvesdamas iš valdžių padalijimo principo, įpareigojo laikytis *status quo*, nes nė vienai valdžiai neturi būti leista dominuoti ir valdžios viena kitą turi kontroliuoti.

Kongresas turi konstitucinius įgaliojimus, kurie leidžia tiesiogiai rinkti informaciją, gauti dokumentus, siekiant reguliuoti pagrindinius valstybės klausimus ir nagrinėti valstybės biudžeto lėšų naudojimą. Nors oficialioje konstitucinėje doktrinoje nepripažįstama politinė parlamentinė kontrolė, tačiau Kongresas turi galių kontroliuoti Prezidento (administracijos) veiklą, nes valdžių padalijimo principo įgyvendinimas bei stabdžių ir atsvarų mechanizmas reikalauja, kad ne tik Kongresas, bet ir Prezidentas turi sudaryti sąlygas tiesiogiai bendradarbiauti Kongresui, jo komitetams, JAV Prezidento ir administracijos institucijoms. Kongreso galimybes neribotai vykdyti kontrolę ir gauti visą informaciją bei dokumentus riboja vykdomosios valdžios privilegija (*executive privilege*). Kongresui gali būti nepateikta informacija, susijusi su svarbiausia vykdomosios valdžios veikla, su Prezidentu ir departamentų vadovais, kai tai susiję su užsienio politikos ar nacionalinio saugumo klausimais.

6.3. Prancūzijos V Respublikos parlamentinės kontrolės modelis įtvirtintas 1958 m. Konstitucijos pagrindu. Nacionalinis susirinkimas įgyvendina politinę parlamentinės kontrolės formą. Pagal Konstitucijos 50 straipsnį ir nepritartis Vyriausybės programai ar deklaracijai dėl bendros politikos, ir nepasitikėjimo votumo pareiškimas reiškia, kad Prezidentui turi būti pateiktas Vyriausybės atsistatydinimas, tačiau Prezidentas turi teisę praktiškai bet kada paleisti Nacionalinį susirinkimą (Konstitucijos 12 straipsnis). Ši situacija iš esmės keičia įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios (Vyriausybės) pozicijas V Respublikos parlamentinės kontrolės modelyje.

7. Parlamentinės kontrolės modelis šiuolaikinėje Lietuvos konstitucinėje sistemoje formavosi veikiamas:

a) konstitucinės teisės institutų lyginamoji ir parlamentinės kontrolės įgyvendinimo praktikos analizės;

b) parlamentarizmo kultūros, kurią įtakojo 1922 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos Valstybės Konstitucijos demokratijos pagrindai, plačiąja prasme – objektyvieji ir subjektyvieji parlamentinės demokratijos veiksniai;

d) Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo ir vėlesnių Lietuvos Respublikos Seimų brandintos teisės normos atitinkamai apibrėžtos ir besiformuojančios parlamentinės kontrolės patyrimo, kuris buvo reikšmingas veiksnys ne tik Seimo statute nustatyti konkrečius parlamentinės kontrolės instrumentus, bet ir jų turinio interpretavimo teisinės prielaidas.

d) oficialiosios konstitucinės doktrinos, kuri formuluojama konstitucinėje jurisprudencijoje, t. y. Konstitucinio Teismo nagrinėtose bylose ir jose priimtuose Teismo aktuose.

Lietuvos Respublikos Seimas pagal konstitucinę prigimtį vienintelis parlamentinės kontrolės subjektas (Konstitucijos 5, 55, 61 straipsniai ir 67 straipsnio 9 punktas). Seimo vykdoma parlamentinė kontrolė, kaip ir kitose demokratinėse parlamentinėse sistemose, yra konstitucinio lygmens (Konstitucijos 61 straipsnis, 67 straipsnio 9 punktas). Parlamentinės kontrolės instrumentų įtvirtinimą ir jų įgyvendinimo tvarką privalo nustatyti Seimas. Parlamentinės kontrolės įgyvendinimas yra ne tik teisė, bet ir Seimo konstitucinė pareiga.

8. Atsižvelgiant į atliktą mokslinę analizę apibendrintai galima teigti, kad Lietuvos Respublika perėmė teisinius pagrindus kurdama parlamentinės kontrolės modelį, būdingą parlamentinei valdymo sistemai, tačiau įgyvendinant parlamentinę kontrolę aktualizuojasi kai kurios akivaizdžios problemos:

8.1. Konstitucijoje nenumatyta konstitucinės pusiausvyros garantija, užtikrinant nuolatinį Seimo ir Vyriausybės bendradarbiavimą, sudarant naują Vyriausybę;

8.2. Seimo statute nėra suderintas skirtingų parlamentinės kontrolės instrumentų įgyvendinimas ir nėra įtvirtinta tų instrumentų įgyvendinimo nuolatinė stebėseną;

8.3. Seimo komitetams nesudarytos teisinės galimybės ir sąlygos nuolat ir veiksmingai vykdyti vykdomosios valdžios institucijų parlamentinę priežiūrą ir tikrinti, kaip vykdomi Seimo priimti teisės aktai, nes iki šiol Lietuvos Respublikoje veikiančioje parlamentinės kontrolės institucinėje sąrangoje nėra apibrėžtas Seimo nuolatinųjų komitetų ir komisijų bei laikinųjų tyrimo komisijų statusas bei tarpusavio santykis, o esantis teisinis reguliavimas, numatantis, kad Seimo nuolatinis komitetas gali vykdyti laikinosios tyrimo komisijos funkcijas ir įgyti jos statusą, yra tobulintinas;

8.4. Seimo komitetams ir laikinosioms tyrimo komisijoms įstatymuose nenumatytos realios teisinės galimybės, kad parlamentinio tyrimo metu nebūtų pažeistos asmenų teisės ir laisvės ar vykdomosios valdžios institucijų savarankiškumas, kai siekiama gauti informaciją ir dokumentus, susijusius su ikiteisminio tyrimo duomenimis ar valstybės ir tarnybos paslaptimis.

Antra, nėra sukurta ir teisiškai reglamentuota sistema, leidžianti tinkamai panaudoti minėtą informaciją komisijos ar komiteto veikloje, trūksta teisinio reguliavimo sprendžiant privačių

asmenų atvykimo į komitetų ar komisijų posėdžius ar informacijos pateikimo klausimus, taip pat klausimus dėl melagingų parodymų davimo komisijai ar asmenų šmeižto.

Trečia, nėra numatyta, ar parlamentinio tyrimo metu renkant įrodymus taikomi baudžiamojo proceso pagrindai ir taisyklės;

8.5. Nenustatytas laikinųjų tyrimo komisijų maksimalus tyrimo vykdymo ir išvadų rengimo laikas, o tai neužtikrina šių komisijų veiklos efektyvumo.

Teisinio reguliavimo pasiūlymai

1. Konstitucinis teisinis reguliavimas:

1.1. Konstitucijoje numatyti analogišką Ministro Pirmininko skyrimo ir atleidimo procedūrą numatytą Vokietijos Pagrindiniame Įstatyme (konstruktyvus pasitikėjimo balsavimas), t. y. tik paskyrus naują Ministrą Pirmininką, atleidžiamas esamas Ministras Pirmininkas;

1.2. Konstitucijoje apibrėžti Seimo laikinųjų komisijų statusą bei numatyti galimybes sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, kaip to reikalauja 1/4 Seimo narių. Nustatyti įrodymų rinkimo principus ir apibrėžti Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sprendimų teisinę galią.

2. Seimo statuto ir įstatymų reguliavimas:

2.1. Nustatyti imperatyvią nuostatą, kad Vyriausybės metinė ataskaita turi būti Seimo įvertinta ir priimta rezoliucija su pasiūlymais. Turi būti numatyta galimybė tokiu teikti pasiūlymus atstatydinti Vyriausybę, jei jos veiklą Seimas įvertintų neigiamai.

2.2. Sukurti kontrolės instrumentų sistemą atsižvelgiant į parlamentinės kontrolės formas bei numatyti Seimo vidinį struktūrinį darinį, atsakingą už minėtų instrumentų vykdymo ir įgyvendinimo realumą bei veiksmingumą; tai galėtų vykdyti Audito komitetas;

2.3. Įtvirtinti Seimo nuolatinių komitetų sprendimų ir rekomendacijų, priimamų vykdant parlamentinę kontrolę, įgyvendinimo nuolatinę stebėseną;

2.4. Nustatyti instrumentus bei procedūras, taikytinas tais atvejais, kai Seimo komitetai vykdydami parlamentinę kontrolę arba svarstydami valstybės institucijų vadovų ataskaitas, galėtų siūlyti Seimui valstybės institucijų vadovų atleidimą, jeigu jų veikla įvertinta neigiamai;

2.5. Panaikinti Seimo nuolatinių komitetų galimybę veikti ir turėti tokius pat įgaliojimus kaip Seimo laikinosios tyrimo komisijos, o teisę siūlyti sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją galėtų tik Seimo frakcijos ir ne mažesnė kaip 1/4 Seimo narių grupė. Nustatyti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija privalo ne vėliau kaip per 6 mėnesius pateikti tyrimo išvadas. Jeigu laikinoji tyrimo komisija nepateikia išvados per nustatytą laiką, jos įgaliojimai nutrūksta.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Kalinauskas, G. Peticijos teisės turinys ir forma. *Jurisprudencija*. 2004, 57(49): 5-15.
2. Kalinauskas, G. Peticijos teisės įtvirtinimas Lietuvos konstitucinėje teisėje: parlamentinė patirtis. *Jurisprudencija*. 2005, 64(56): 104-113.
3. Kalinauskas, G. Parlamentinės kontrolės modelis ir jo įtvirtinimo ypatumai Jungtinės Amerikos Valstijose: doktrininis ir praktinis požiūris. *Jurisprudencija*. 2006, 80: 50-59.
4. Kalinauskas, G., Žiobienė E. Necessity of the function of parliamentary control and main subjects of parliamentary control in Lithuania: permanent committees of the Seimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 1(5): 23-40.

KITOS PUBLIKACIJOS MOKSLO POPULIARINIMO ŽURNALUOSE

1. Kalinauskas, G. Pagrindiniai parlamentinės kontrolės subjektai Lietuvoje: Seimo nuolatiniai komitetai ir komisijos (praktiniai aspektai ir perspektyvos). *Konstitucinė jurisprudencija*. 2009, 3(15), 2211-2247.

CURRICULUM VITAE

Vardas: Gintaras

Pavardė: Kalinauskas

Kontaktai: g.kalinauskas@lr.v.lt ;
gikali@lrs.lt

Išsilavinimas:

1995-1998	Lietuvos teisės akademija. Suteiktas teisės bakalauro laipsnis
1998-2000	Lietuvos teisės universitetas. Suteiktas teisės magistro laipsnis
2000-2004	Mykolo Romerio universitetas. Teisės krypties doktorantūros studijos

Darbo patirtis:

2009 m. vasario (ir dabar)	Ministro Pirmininko patarėjas, Ministro Pirmininko tarnyba
2009 m. balandžio (ir dabar)	LR Vyriausybės peticijos komisija, narys
2008 m. birželio (ir dabar)	LR Vyriausioji rinkimų komisija, narys
2000 m. spalio (ir dabar)	Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Konstitucinės teisės katedra, lektorius
2005 m. rugpjūčio iki 2009 m. vasario	Lietuvos Respublikos Ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Teisės ir personalo skyriaus vedėjas
2002 m. vasario iki 2003 m. rugsėjo	Lietuvos Respublikos Seimas, Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas, patarėjas
1999 m. balandžio iki 2002 m. vasario	Lietuvos Respublikos Seimas, Seimo posėdžių sekretoriatas, konsultantas